

GLOBALNI IZZIVI
GLOBALNI PREDMETI

Etika

**PRIROČNIK ZA VNAŠANJE GLOBALNEGA UČENJA
V PREDMETNO POUČEVANJE**

Etika

PRIROČNIK ZA VNAŠANJE GLOBALNEGA UČENJA V PREDMETNO POUČEVANJE

ZBIRKA GLOBALNI IZZIVI – GLOBALNI PREDMETI

Avtorji in avtorice:

Barbara Muhič, Ema Vidic Judež, Irena Božič, Klavdija Rogelj, Nataša Čuk, Nataša Markič,
Manca Šetinc Vernik, Alma Rogina, Viktorija Kos

Urednici:

Alma Rogina, Viktorija Kos

Lektura:

Tadej Turnšek

Oblikovanje:

Centrum Edukacji Obywatelskiej (Poljska)

Grafična prilagoditev in oblikovanje prilog:

Dalibor Kazija

Izdajatelj:

Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje
Zemljemerska ul. 12, 1000 Ljubljana, Slovenija

www.humanitas.si

Elektronska izdaja,
Ljubljana, 2020

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 66545667

ISBN 978-961-95355-1-6 (PDF)

Publikacija je nastala v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti* (Global Issues – Global Subjects), ki ga sofinancirata Evropska unija in Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske unije ter drugih financerjev.

Elektronske različice publikacije ter drugih gradiv, nastalih v okviru projekta Globalni izzivi – Globalni predmeti, so na voljo na spletni strani <https://humanitas.si/baza-gradiv>.

**GLOBALNI IZZIVI
GLOBALNI PREDMETI**

ZBIRKA GLOBALNI IZZIVI – GLOBALNI PREDMETI

Etika

**PRIROČNIK ZA VNAŠANJE GLOBALNEGA UČENJA
V PREDMETNO POUČEVANJE**

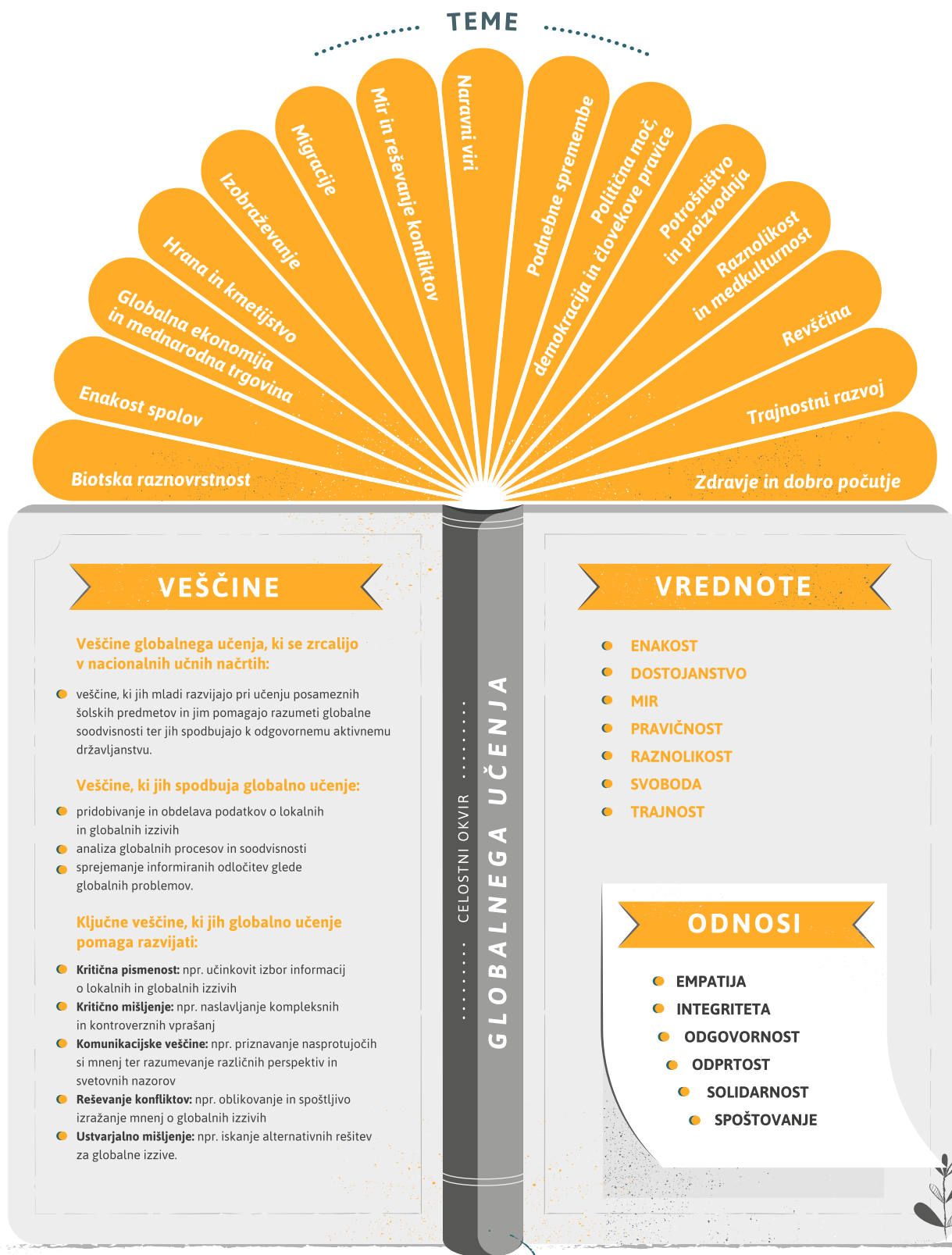
Ljubljana, 2020

AKTIVNOST	STRAN
Uvodnik	7
O projektu Globalni izzivi – Globalni predmeti	8
Struktura priročnika	9
Pregled aktivnosti v priročniku	10
Seznam prilog	12
01 KDO BO IZBRAN?	13
02 OBISK NA GALEBJEM OTOKU	17
03 ETIKETE	20
04 POVEJ MI ZGODBO – KOGA VIDIŠ?	24
05 ZAKLADI STAREJŠIH GENERACIJ	28
06 JAZ, TI, MI	32
07 PRIVILEGIJI NAPRODAJ	36
08 ŽIVLJENJSKI KROG MOBILNEGA TELEFONA	40
09 SVETOVNA KAVARNA O MIGRACIJAH	46
10 KAJ BI NAM POVEDALE STVARI, ČE BI ZNALE GOVORITI?	50

Celostni okvir globalnega učenja

PRIPOROČILA ZA DELOVANJE

- MOTIVACIJA
- OPOLNOMOČENJE
- ZMOŽNOSTI

... za doseganje pozitivnih družbenih sprememb.

Uvodnik

Priročnik, ki je pred vami, je del zbirke **Globalni izzivi – Globalni predmeti** in je nastal v okviru istoimenskega projekta, ki ga med letoma 2017 in 2021 izvaja konzorcij desetih nevladnih organizacij iz evropskih držav. Zbirko sestavlja **pet priročnikov, ki bodo učiteljem in učiteljicam predmetnega pouka lahko služili kot podpora pri vključevanju globalnega učenja v poučevanje zgodovine, geografije, domovinske in državljske kulture in etike, matematike in tujega jezika v zadnji triadi osnovne šole**, prepričani pa smo, da bodo prišli prav tudi pri poučevanju drugih predmetov.

Priročnike smo pripravili v sodelovanju z učiteljicami in učitelji osnovnih in srednjih šol, s katerimi smo v okviru predmetnih delovnih skupin razvijali ideje in metode za **naslavljanje izbranih globalnih izzivov, tudi tistih občutljivih**, kot so na primer podnebne spremembe, enakost spolov ali migracije. Verjamemo, da bo zbirka priročnikov v pomoč prav vsem, ki želijo v poučevanje vnesti globalno dimenzijo in mlade podpreti pri razvoju kompetenc, ki so v današnjem hitro spreminjajočem se svetu nujno potrebne.

Na podlagi priporočil **Raziskave o vključevanju globalnega učenja v predmetno poučevanje**, ki smo jo opravili v prvem letu projekta, smo priročnike zasnovali **v obliki učnih ur** (večina predstavljenih aktivnosti ustreza dolžini ene ali dveh šolskih ur), vključili pa smo tudi dodatne predloge za možne razširitve in prilagoditve aktivnosti za mlajše in starejše učence. Priročniki vsebujejo **različna didaktična orodja, obravnavajo aktualne tematike ter spodbujajo iskanje konkretnih rešitev** za doseganje pozitivnih družbenih sprememb.

Globalno učenje je pristop k učenju in k poučevanju, namenjen ozaveščanju o medsebojni povezanosti in soodvisnosti ljudi in okolja ter spodbujanju odgovornega in aktivnega globalnega državljanstva. Je transformativni pristop in deluje na treh nivojih: znanje (glava), vrednote (srce) in akcija (roke); prav prepričevanje lastnih pogledov in dejanj ter spremenjeno delovanje pa sta tudi glavna cilja tega pristopa. Globalno učenje obravnava izzive, ki izhajajo iz globalne povezanosti in soodvisnosti, hkrati

pa spodbuja uporabo metodologije, ki omogoča in krepi aktivno participacijo učencev in učenk ter spodbuja njihovo sodelovanje in vključevanje. Mladim pomaga, da se naučijo prepoznati in izkoristiti prednosti ter zmanjšati škodljive posledice globalizacije. Pripravlja jih na vsakodnevne izzive in vprašanja, s katerimi se soočamo tako na lokalni kot na globalni ravni, ter jim pomaga razumeti, kako njihove odločitve vplivajo na življenja drugih in na prihodnost našega planeta. Z globalnim učenjem pri mladih spodbujamo **razvoj kompetenc (znanj, veščin in vrednot), ki jih kot državljani in državljanke sveta potrebujemo za soočanje z globalnimi izzivi:**

- zavedanje povezanosti in soodvisnosti človeka in narave,
- zavzemanje za socialno pravičnost in enakost,
- mirno reševanje sporov,
- izražanje in argumentiranje stališč,
- samozavedanje in refleksija,
- empatija,
- kritično in kreativno mišljenje,
- zmožnost soočanja s kompleksnostjo in negotovostjo,
- prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja,
- sprejemanje informiranih in ozaveščenih odločitev,
- iskanje alternativnih rešitev za obstoječe družbene prakse,
- solidarnost,
- spoštovanje raznolikosti in
- upoštevanje potreb prihodnjih generacij.

Podrobnejšemu opisu globalnega učenja je namenjena publikacija z naslovom **Celostni okvir globalnega učenja**, ki smo jo pripravili v sodelovanju s projektnimi partnerji. Tako raziskava kot omenjena publikacija sta na voljo v spletni bazi gradiv na povezavi <https://humanitas.si/baza-gradiv>.

O projektu *Globalni izzivi – Globalni predmeti*

S projektom želimo prispevati k prepoznavnosti in kakovosti globalnega učenja v okviru formalnega šolskega sistema ter spodbuditi razpravo o pomembnosti vnašanja globalne dimenzije v poučevanje. Učitelje in učiteljice želimo dodatno motivirati in usposobiti za naslavljanje globalnih izzivov, tudi bolj občutljivih, ter jih spodbuditi k vključevanju tem, povezanih s cilji trajnostnega razvoja, v medpredmetno in predmetno poučevanje.

Cilji projekta:

- Raziskava o vključevanju globalnega učenja v predmetno poučevanje med učitelji in učiteljicami, ki globalno učenje že poznajo.
- Celostni okvir globalnega učenja, namenjen predstavitvi globalnega učenja in pomembnosti njegovega vključevanja v predmetno izobraževanje, s poudarkom na naslavljanju občutljivih globalnih izzivov in ciljev trajnostnega razvoja v razredu.
- Priročniki za naslavljanje globalnih izzivov v predmetnem poučevanju (geografija, zgodovina, domovinska in državljanska kultura in etika, tuji jezik in matematika), ki smo jih razvili v sodelovanju z učitelji in učiteljicami osnovnih in srednjih šol.
- Daljša usposabljanja za pedagoške delavce in delavke v kombinaciji izobraževanja preko spletne platforme, usposabljanj v živo ter mentorstva s strani strokovnjakov in strokovnjakinj s področja globalnega učenja.
- Krajša usposabljanja za učitelje in učiteljice, namenjena spoznavanju pristopa globalnega učenja in praktičnih primerov za vnos globalne dimenzije v predmetno poučevanje.
- Proakcijske delavnice za učence in učenke ter podpora njihovim mentorjem in mentoricam pri pripravi lokalnih akcij z globalno dimenzijo.
- Osveščanje o pomenu vključevanja globalnega učenja v formalno in neformalno izobraževanje med izobraževalnimi in pedagoškimi institucijami, političnimi odločevalci ter ostalimi zainteresiranimi akterji (organizacija nacionalne konference globalnega učenja, priprava prispevkov o globalnem učenju, predstavitve projekta ipd.).

Projektne partnerji:

- Centrum Edukacji Obywatelskiej / Poljska (nosilec projekta)
- Anthropolis egyesület / Madžarska
- ARPOK / Češka
- ASC – Associazione di Cooperazione e Solidarietà / Italija
- Človek v ohrojeni / Slovaška
- Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje / Slovenija
- Leeds DEC / Velika Britanija (Anglija)
- Le Partenariat / Francija
- Scottish Development Education Centre / Velika Britanija (Škotska)
- Südwind Verein für Entwicklungspolitik und globale Gerechtigkeit / Avstrija

Financerji projekta:

Projekt sofinancirajo Evropska unija ter nacionalni financerji (v Sloveniji Ministrstvo za zunanje zadeve RS). Vsebinska projekta je izključno odgovornost projektnih partnerjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske unije ter drugih financerjev.

Za dodatne informacije o projektu *Globalni izzivi – Globalni predmeti* in naročilo tiskanih izvodov priročnikov in drugih publikacij, nastalih v okviru projekta, se lahko obrnete na vodjo projekta [Almo Rogina \(alma@humanitas.si\)](mailto:alma@humanitas.si).

V priročniku so zbrane aktivnosti, ki vsebujejo vse potrebne informacije in podrobna navodila za izvedbo. Priloge, navedene pri posameznih aktivnostih, so zbrane v spletni bazi gradiv na povezavi <https://humanitas.si/baza-gradiv>, kjer je jasno označen njihov naslov in zaporedna številka, ter si jih lahko natisnete ali prenesete na svoj računalnik v formatu PDF.

Aktivnosti so zasnovane v smeri krepitve kompetenc (znanj, vrednot in veščin) in delovanja na že omenjenih treh nivojih: znanje (glava), vrednote (srce) in akcija (roke). Velik poudarek in hkrati ključni del vseh predstavljenih aktivnosti je diskusija, s katero mlade spodbudite k refleksiji o novo pridobljenih informacijah, k razmisleku in prepoznavanju njihove lastne vloge v obravnavani tematiki ter k iskanju možnih rešitev. Pomembno je, da za izvedbo aktivnosti zagotovite varen prostor (določite pravila sodelovanja, omogočite izražanje mnenj, spodbujate sproščeno vzdušje, zagotovite spoštovanje raznolikih pogledov ipd.) ter da vse učence in učenke spodbujate k aktivni udeležbi.

Aktivnosti so sestavljene po naslednjem zaporedju:

- 1 RAZRED:** Aktivnost je primarno zasnovana za navedeno starostno skupino, z nekaterimi prilagoditvami pa jo lahko izvedete tudi z mlajšimi ali starejšimi učenci in učenkami.
- 2 TRAJANJE:** Okviren čas trajanja aktivnosti ustreza eni ali več šolskim uram.
- 3 KRATEK OPIS:** Opis vsebine aktivnosti, kjer so na kratko povzete obravnavane teme.
- 4 KLJUČNE BESEDE:** Navedene besede so namenjene hitremu pregledu obravnavanih tem.
- 5 METODE:** Pregled uporabljenih in priporočenih metod, ki jih lahko po lastni presoji tudi zamenjate ali prilagodite.
- 6 CILJI AKTIVNOSTI:** Povzetek glavnih ciljev, ki jih želimo doseči z izvedeno aktivnostjo.
- 7 POVEZAVA AKTIVNOSTI Z UČNIMI CILJI:** Izbrani učni cilji glede na učni načrt posameznega predmeta, ki jih z aktivnostjo želimo nasloviti.
- 8 MEDPREDMETNE POVEZAVE:** Možne medpredmetne povezave ali predlagani učni predmeti, pri katerih lahko izvedete prilagojeno različico aktivnosti.
- 9 ŠTEVILO UČENCEV IN UČENK:** Večina predlaganih aktivnosti je primerna za izvedbo v razredu ne glede na število učencev. Za izvedbo nekaterih aktivnostih pa je potrebno zagotoviti najmanjše oz. največje možno število sodelujočih učenk in učencev.
- 10 PRIPOMOČKI:** Navedeni so osnovni pripomočki za izvedbo aktivnosti, ki jih v nekaterih primerih lahko nadomestite z drugimi pripomočki.
- 11 PRILOGE:** Pri vsaki aktivnosti so navedene priloge, potrebne za izvedbo (npr. delovni list, fotografije, kartice, figurice, zemljevid ipd.). Vse priloge so dostopne na spletni strani <https://humanitas.si/baza-gradiv>.
- 12 NAVODILA ZA IZVEDBO:** Potek vsake aktivnosti je opisan po korakih. Pri vsakem koraku je naveden okviren čas izvedbe, jasno pa so označene tudi potrebne priloge in dodatne informacije, ki so zbrane v »Kotičku za informacije«.
- 13 DODATNI PREDLOGI:** Pri vsaki aktivnosti smo navedli nekaj dodatnih predlogov za izvedbo, ki jih lahko uporabite v primeru razširitve, nadgradnje ali pri delu z mlajšimi ali starejšimi učenci in učenkami.
- 14 KOTIČEK ZA INFORMACIJE:** Tu so zbrane dodatne relevantne informacije in zanimivosti, ki so vam lahko v pomoč pri pripravi na izvedbo aktivnosti.
- 15 LITERATURA IN VIRI:** Na koncu vsake aktivnosti so zbrani vsi viri, iz katerih smo črpali informacije ali navdih za aktivnosti in ki vam lahko pridejo prav pri poglabljanju v obravnavano tematiko.

Pregled aktivnosti v priročniku

NASLOV AKTIVNOSTI:	KRATEK OPIS:	RAZRED:	TRAJANJE:
01 KDO BO IZBRAN?	<p>Kljub temu, da vsem pripadajo enake človekove pravice, te za številne ljudi ostajajo le črke na papirju. Enako žal velja tudi za možnosti, ki jih imamo pri razvoju in uresničevanju naših potencialov, želja in ciljev. Z aktivnostjo učencem in učenkam na interaktiven način prikažemo neupravičeno privilegiranje na podlagi že ustaljenih delitev, ki so prisotne v svetu in so del našega vsakdanjika. Skozi lastno izkušnjo začutijo nepravilnost delitve, ki temelji na podlagi različnih stereotipov in predsodkov, na katere sami nimajo neposrednega vpliva. Spoznajo pojem diskriminacije in iščejo možnosti za lasten prispevek k zagotavljanju enakih možnosti vseh učencev in učenek na šoli.</p>	7. razred	45 minut
02 OBISK NA GALEBJEM OTOKU	<p>»Kulturna očala« so nekaj, kar nosimo vsi, saj se je nemogoče izogniti dejstvu, da svet v resnici dojemamo preko prizme naše lastne kulture. Problematično pri tem je, da svoje razumevanje sveta pogosto vidimo kot edino pravo in sprejemljivo ter težje sprejemamo vse, kar je drugačno od tega. Večina ljudi se teh »očal« sploh ne zaveda. Drugačna razumevanja in poglede na našo kulturo s strani ljudi, ki prihajajo iz drugih kulturnih okolij, hitro ocenimo kot napačna ali celo kot predsodek. Pri tem pa ne pomislimo, da je morda tudi naš pogled na druge kulture popačen in poln predsodkov. Učence in učenke z aktivnostjo spodbujamo k spoznavanju pomembnosti medkulturnega dialoga ter sprejemanja raznolikosti.</p>	7. razred	45 minut
03 ETIKETE	<p>Stereotipi in predsodki so del našega vsakdanjega življenja. Stereotipne predstave o ljudeh izhajajo iz našega omejenega poznavanja in stikov z ljudmi iz drugih kulturnih okolij. Če se stereotipov zavedamo, jih lahko tudi premostimo. Težava pa nastane, kadar stereotipne predstave vodijo v predsodke, predsodki pa v diskriminacijo. Učence in učenke z igro vlog spodbudimo k raziskovanju nastajanja in odpravljanja stereotipnih predstav. Med aktivnostjo spoznajo tipična vedenja, ki izhajajo iz stereotipov in predsodkov do drugih in drugačnih. Učenci in učenke jih po odigrani igri ozavestijo in analizirajo ter iščejo vzporednice s primeri iz vsakdanjega življenja.</p>	7. razred	45 minut
04 POVEJ MI ZGODBO – KOGA VIDIŠ?	<p>Na prvi vtis, ki si ga oblikujemo o nepoznani osebi, običajno vpliva njena zunanja podoba. Toda tako kot knjige ne smemo soditi po njenih platnicah, tudi človeka ne smemo soditi po njegovem videzu. Z aktivnostjo lahko naslovimo zmotne predstave o ljudeh, ki jih ne poznamo. Pogosto se namreč naše mnenje o osebi spremeni, ko jo dejansko spoznamo, saj je »bistvo očem nevidno«, marsikatera stereotipna predstava pa se izkaže za napačno. Aktivnost učencem in učenkam omogoča raziskovanje in prevpraševanje stereotipnih predstav in predsodkov, ki se jim porodijo ob ogledu fotografij znanih in manj znanih oseb ter pisanju zgodb o njih.</p>	7. razred	45 minut
05 ZAKLADI STAREJŠIH GENERACIJ	<p>Medgeneracijski dialog je ključen za izmenjavo znanj, izkušenj in idej med mladimi in starejšimi. Pogovor in sodelovanje s starostniki in starostnicami – pa naj gre za pomoč pri hišnih opravilih ali za preživljanje prostega časa – mladim omogoča širše razumevanje sveta. Izmenjava mnenj, želja, potreb, strahov, izkušenj ter spominov na vesele in žalostne trenutke lahko učencem in učenkam pomaga bolje razumeti, kako se svet spreminja in kakšno vlogo v njem igramo prav vsi posamezniki in posameznice. Aktivnost jih spodbudi k razmisleku o vrednotah, ki so skupne prav vsem ljudem, ter jih povabi k prostovoljnemu delu s starejšimi osebami v njihovem lokalnem okolju.</p>	7. razred	45 minut

NASLOV AKTIVNOSTI:	KRATEK OPIS:	RAZRED:	TRAJANJE:
06 JAZ, TI, MI	<p>Človek je družbeno in odnosno bitje. Psihosocialno se lahko razvija samo z drugimi. Učenci in učenke s pomočjo aktivnosti občutijo pripadnost skupini in občutek izključenosti. Spoznavajo, kaj vpliva na to, da izključujemo ljudi, ter kdaj in zakaj smo lahko izključeni tudi sami. Ta preprosta aktivnost je primerna tudi kot uvod v naslavljanje tem, kot so človekove pravice, enake možnosti, stereotipi, predsodki in socialna pravičnost.</p>	7. razred	45 minut
07 PRIVILEGIJI NAPRODAJ	<p>Dostop do čistega, varnega in zdravega okolja, do izobraževanja, do dostojnega dela je neenakomerno razporejen, tako družbeno kot geografsko. Nekateri ljudje so lahko že v izhodišču v slabšem položaju, saj jim je dostop do nekaterih dobrin in storitev težje dosegljiv, predvsem zaradi zasidranih struktur in sistemov. Od kod izhajajo te omejitve, jih je mogoče spremeniti, si zamišljati in soustvarjati pravičnejši svet? Aktivnost učencem in učenkam ponudi prostor za raziskovanje privilegijev, tako da ugotovijo, kateri se jim zdijo osebno pomembni. Namen aktivnosti je v prvi vrsti prepriševati same strukture in sisteme, ki nekatere družbene skupine ali posameznike in posameznice privilegirajo, druge pa zatirajo, in ob tem ne vzbujati občutka krivde.</p>	8. razred	45 minut
08 ŽIVLJENJSKI KROG MOBILNEGA TELEFONA	<p>Učenci in učenke med aktivnostjo spoznajo razliko med linearnim in krožnim gospodarstvom ter ugotovijo, da je za izdelavo njim povsem samoumevnega izdelka, kakršen je mobilni telefon, potrebno veliko naravnih virov. Ti so omejeni, hkrati pa je zaradi ideologije potrošništva povpraševanje po njih (pre)veliko. Če k temu dodamo še zavedanje o slabih socialnih standardih delavcev in delavk (ali celo suženjskega in otroškega dela) v globalni dobavni verigi, imamo več kot dovolj razlogov za prepriševanje obstoječih praks našega vsakdanjega delovanja ter za spodbujanje krožnih in drugih trajnostnih alternativ.</p>	8. razred	90 minut
09 SVETOVNA KAVARNA O MIGRACIJAH	<p>Splošna deklaracija človekovih pravic je bila sprejeta po 2. svetovni vojni. Njeno poznavanje je pomembno tudi za razumevanje in razlago pojavnega begunstva ter pravic ljudi na begu. Vsi ljudje se namreč rodimo svobodni ter imamo enako dostojanstvo in enake pravice, med drugim tudi pravico do prostosti in osebne varnosti. Vsakdo ima tudi pravico zapustiti svojo državo in pravico do pribežališča pred preganjanjem. Na podlagi odlomkov iz knjige NK Svoboda avtorja Žige X. Gombača se učenci in učenke identificirajo z osebo, ki mora bežati iz svoje domovine, ter razmišljajo in ugotavljajo, kaj odlomek sporoča in katere človekove pravice so bile tej osebi kršene. Razmišljajo o sobivanju različnih ljudi in skupin ter o medsebojnem spoštovanju in medkulturnem dialogu.</p>	8. razred	45 minut
10 KAJ BI NAM POVEDALE STVARI, ČE BI ZNALE GOVORITI?	<p>Večino stvari, ki jih uporabljamo, izdelujejo ljudje v državah globalnega juga. Izdelovalci in izdelovalke dobrin, kot so oblačila, obutev, elektronske naprave in številne druge, so pogosto prisiljeni delati v zelo slabih delovnih pogojih in za zelo nizko plačilo. Poleg tega so pogosto izpostavljeni tudi zdravju škodljivim snovem, ki jim povzročajo številne zdravstvene težave. Zaradi nizkih dohodkov so številni prisiljeni živeti v neustreznih bivališčih in slabih higienskih razmerah, brez osnovnega človeškega dostojanstva. V številnih državah globalnega juga proizvodnja onesnažuje in uničuje naravno okolje in tamkajšnji ekosistem, saj so pravni standardi zaščite okolja nizki ali pa jih lastniki proizvodnih obratov ne spoštujejo. Ali se zavedamo, katere od stvari, ki so izdelane v takšnih pogojih, uporabljamo tudi mi v našem vsakdanjem življenju?</p>	8. razred	90 minut

Seznam prilog

Vse priloge so na voljo v bazi gradiv društva Humanitas na spletnem naslovu <https://humanitas.si/baza-gradiv>.
Za dostop do prilog se je potrebno registrirati z uporabniškim imenom in geslom.

NASLOV AKTIVNOSTI:	PRILOGE:
01 KDO BO IZBRAN?	PRILOGA 1: Ilustracija »Kaj je narobe? Saj je enaka razdalja!« PRILOGA 2: Ilustracija »Izhodiščne možnosti«
02 OBISK NA GALEBJEM OTOKU	PRILOGA 1: Zgodba o galebjem otoku
03 ETIKETE	PRILOGA 1: Listki z vlogami (etikete) PRILOGA 2: Ilustracija s prstom
04 POVEJ MI ZGODBO – KOGA VIDIŠ?	PRILOGA 1: Komplet fotografij PRILOGA 2: Kartice z opisi oseb na fotografijah
05 ZAKLADI STAREJŠIH GENERACIJ	PRILOGA 1: Delovni list PRILOGA 2: Seznam vprašanj za voden pogovor PRILOGA 3: Infografika s primeri prebivalstvenih piramid
06 JAZ, TI, MI	PRILOGA 1: Citat Eleanor Roosevelt
07 PRIVILEGIJI NAPRODAJ	PRILOGA 1: Seznam privilegijev
08 ŽIVLJENJSKI KROG MOBILNEGA TELEFONA	PRILOGA 1: Predstavitev poteka igre PRILOGA 2: Kartice z navodili PRILOGA 3: Kuponi za trgovanje PRILOGA 4: Tabela o izdelavi mobilnega telefona PRILOGA 5: Dodatna navodila za delo posameznih skupin PRILOGA 6: Zemljevid »Potovanje mobilnega telefona« PRILOGA 7: Infografika o kobaltu
09 SVETOVNA KAVARNA O MIGRACIJAH	PRILOGA 1: Navodila za delo skupin
10 KAJ BI NAM POVEDALE STVARI, ČE BI ZNALE GOVORITI?	PRILOGA 1: Zemljevid – Gall-Petersova projekcija sveta

01

KDO BO IZBRAN?

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 8–30

Kljub temu, da vsem pripadajo enake človekove pravice, te za številne ljudi ostajajo le črke na papirju. Enako žal velja tudi za možnosti, ki jih imamo pri razvoju in uresničevanju naših potencialov, želja in ciljev. Z aktivnostjo učencem in učenkam na interaktiven način prikažemo neupravičeno privilegiranje na podlagi že ustaljenih delitev, ki so prisotne v svetu in so del našega vsakdanjika. Skozi lastno izkušnjo začutijo nepravilnost delitve, ki temelji na podlagi različnih stereotipov in predsodkov, na katere sami nimajo neposrednega vpliva. Spoznajo pojem diskriminacije in iščejo možnosti za lasten prispevek k zagotavljanju enakih možnosti vseh učencev in učenk na šoli.

Ključne besede:

- diskriminacija
- privilegiji
- neenakost
- (ne)enake možnosti

Metode:

- interaktiven prikaz
- ogled videoposnetka
- delo v skupinah
- uporaba vizualnega gradiva
- refleksija
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke razumejo, kako nastajajo predstave o drugih in drugačnih
- učenci in učenke razvijejo občutljivost za kršitve človekovih pravic in občutek za pravičnost
- učenci in učenke se zavedajo pomembnosti poznavanja in uresničevanja človekovih pravic

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razumevanje procesa nastajanja predstav o drugih in drugačnih
- razumevanje pomembnosti strpnosti med člani in članicami skupnosti
- spoznavanje pomena strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja

Medpredmetne povezave:

- geografija
- zgodovina
- tuji jezik

Pripomočki:

- računalnik z internetno povezavo
- projektor

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Ilustracija »Kaj je narobe? Saj je enaka razdalja!«
- **PRILOGA 2:** Ilustracija »Izhodiščne možnosti«

Navodila za izvedbo:

10–15 minut

KORAK 1

Učencem in učenkam naročite, da se postavijo v krog. Povejte jim, da boste izbrali nekoga izmed njih, ki bo imel posebne ugodnosti in privilegije, te pa jim boste predstavili po izboru. Zaenkrat ne podajte razlage, zakaj ste izbrali določene kriterije za izbor. Na morebitna pritoževanja in negotovanja učencev in učenk med izborom se ne ozirajte, povejte jim le, da kriteriji pač so, kakršni so. Kasneje bodo sami ugotovili, da je šlo za razvrščanje glede na njihove fizične lastnosti ter različne naključno določene kriterije.

Učence in učenke razvrščajte in izločajte glede na spodnje kriterije, lahko pa dodate tudi druge, ki si jih sami izmislite. Učenci in učenke, ki jih izločite, stopijo iz kroga ter se postavijo v drug del prostora.

Kriteriji:

- barva oči: učenci in učenke se razvrstijo v skupine glede na barvo svojih oči (zelene, modre ali rjave). Vse, ki imajo rjave oči, izločite iz kroga;
- višina: učenci in učenke se razvrstijo po velikosti, od najmanjšega do največjega. Iz kroga izločite polovico najmanjših učencev in učenk;
- barva las: učenci in učenke se razvrstijo glede na barvo svojih las (od najtemnejšega do najsvetlejšega odtenka). Iz kroga izločite polovico tistih, ki imajo temnejši odtenek las;
- spol: iz kroga izločite vse deklice (če želite, lahko iz kroga namesto deklic izločite vse fante);
- barva šolske puščice (ali drug naključen kriterij): učenci in učenke, ki so še ostali v krogu, prinesejo svoje šolske puščice. Naključno (po lastni presoji) izberite enega izmed njih, ostale pa izločite iz kroga.

Pozorni bodite na to, da iz kroga ne izločite učenca ali učenke, za katerega veste, da prihaja iz socialno ogrožene družine, saj bi lahko s tem še poudarili njegovo oz. njeno ranljivost. (KOTIČEK ZA INFORMACIJE)

5 minut

KORAK 2

Na osnovi vseh kriterijev na koncu izbora tako ostane en sam učenec oz. učenka, ki postane vaš »izbranec oz. izbranka«. Razredu predstavite njegove oz. njene privilegije. Izberite tiste, ki bi bili v posameznem razredu zelo zaželeni in bi izzvali negotovanje in pritoževanje ostalih učencev in učenk. Lahko pa dodate tudi druge privilegije po lastni presoji.

Nekaj predlogov za privilegije:

- Zamujanje k pouku imaš vedno opravičeno.
- V šoli se ti ni potrebno preobuti, hodiš lahko v čevljih.
- Kadar potrebuješ kakšen šolski pripomoček (učbenik, svinčnik, ravnilo ipd.), so ti ga sošolci in sošolke dolžni takoj posoditi.
- Če imaš mobilni telefon, ga lahko uporabljaš tudi med poukom.
- Dežurstvo imaš opravičeno in ti ga ni potrebno opravljati.
- Malico vedno dobiš prvi oz. prva, primesti pa ti jo morajo dežurni učenci in učenke.
- Sam oz. sama se lahko odločiš, kdaj in kaj boš vprašan oz. vprašana.

10 minut

KORAK 3

Učenci in učenke sedijo v krog, aktivnost pa nadaljujte z refleksijo. Pri tem so vam v pomoč lahko naslednja vprašanja:

- *Kako ste se počutili med igro?*
- *Ali se z izbiro razrednega izbranca oz. razredne izbranke strinjate? Učenci in učenke naj utemeljijo svoje mnenje.*

- So bili kriteriji izbora pravični? Če ne, zakaj?
- Po katerih kriterijih je potekala izbira?
- Kako pa poteka »izbiranje« v resničnem svetu? Kdo je t. i. »družbeni izbranec oz. družbena izbranka«?
- Zaradi katerih kriterijev imajo nekateri ljudje v družbi privilegije?

V diskusiji se navežite na aktualno dogajanje v svetu in pri nas (npr. razmerja med revnimi in bogatimi, privilegiran položaj svetlopoltih, nepravilno pričakovane družbene vloge glede na spol ipd.). Učence in učenke vprašajte, če poznajo pojem »diskriminacija« ter jim ga po potrebi razložite. **(KOTIČEK ZA INFORMACIJE)**

Za dodatno podkrepitev diskusije lahko predvajate kratek video »Če bi imel svet 100 ljudi« ([If The world Were 100 People](#), Reilich, G., 2016).

4

5 minut

KORAK 4

Izbranemu učencu oz. učenki se opravičite ter razložite, da dejansko ne bo dobil oz. dobila teh privilegijev. Ob tem vsem skupaj jasno obrazložite, da je bila vse le igra z namenom osvetlitve določenih nesmiselnih ločevanj med ljudmi. Učenci in učenke naj se nato sprehodijo po prostoru in si dajo »petke« (dlan ob dlan), ko se srečajo, ter ob tem vsakokrat zakličejo svoje ime.

Ta del je zelo pomemben in je namenjen izstopu izbranega učenca oz. učenke iz vloge. V nasprotnem primeru lahko igra vpliva na medsebojno vedenje učencev in učenk tudi po zaključeni aktivnosti.

5

10 minut

KORAK 5

Učence in učenke razdelite v pet manjših skupin. Vsaka skupina naj se pogovori o tem, kateri kriteriji bi bili po njihovem mnenju smiselni in pravični, če bi želeli nekomu podeliti določene privilegije. Pri tem naj razmislijo tudi, kateri kriteriji bi morali obstajati v družbi, da bi bili pravični za vse ljudi. Vsaka skupina naj si v zvezek zapiše pet novih kriterijev.

Ko končajo, naj sedejo v krog, vsaka skupina pa predstavi in utemelji svoje kriterije. Nadaljujte z diskusijo, pri čemer so vam lahko v pomoč naslednja izhodiščna vprašanja:

- Na osnovi katerih kriterijev je smiselno razvrščati ljudi (npr. glede na vrednote in lastnosti, kot so poštenost, solidarnost ipd.)? Učenci in učenke naj poskušajo vsak kriterij ovrednotiti in utemeljiti, zakaj je smiseln.
- Kdo določa norme oz. pravila, po katerih ločujemo ljudi? Zakaj obstajajo vrednostne sodbe?
- Ali so kriteriji za ločevanje ljudi na boljše in slabše sploh potrebni in upravičeni? Ali res potrebujemo razrednega (družbenega) izbranca ali izbranko z več privilegiji in pravicami, kot jih ima večina?
- Ali imamo vsi ljudje ne glede na naše sposobnosti in fizične lastnosti enake pravice? Kdo jih ima več, kdo manj? Kakšni so razlogi za to?

Na tablo projicirajte ilustracijo, ki ponazarja neenake izhodiščne možnosti (**PRILOGA 1**) ter nadaljujte z diskusijo o privilegijih in neenakih možnostih različnih skupin v družbi. Učence in učenke na koncu povabite k razmisleku, kaj lahko sami naredijo, da bi prispevali k enakim možnostim vseh učencev in učenk na šoli (pri druženju, skupnem učenju, športnih dejavnostih ipd.).

Dodatni predlogi:

- Kriterije izbire lahko prilagodite starosti otrok in trenutni situaciji v razredu. Če se vam zdi določena tema v razredu potrebna za nadaljnjo obravnavo, jo lahko izpostavite tudi preko kriterijev. Vendar to svetujemo izključno v primeru, da razred dovolj dobro poznate in vam učenci in učenke zaupajo.
- Če opazite, da se učenci in učenke med seboj primerjajo po znamki oblačil ali po znamki mobilnega telefona, lahko naredite izbor tudi po tem kriteriju. Pri tem bodite previdni,

saj je ključno, da učenci in učenke sami pridejo do ugotovitve, da gre za neutemeljeno in nepravilno delitev, ki ponazarja delitev po premoženju.

- Predlog za domačo nalogo: učenci in učenke dopolnijo ilustracijo o izhodiščnih možnostih (**PRILOGA 2**). Pred tem se pogovorite, kaj si predstavljajo pod določeno sliko.

Kotiček za informacije:

- **Diskriminacija** pomeni neenako obravnavanje posameznika ali posameznice v primerjavi z nekom drugim zaradi narodnosti, barve kože, etničnega porekla, spola, zdravstvenega stanja, invalidnosti, jezika, verskega prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti, izobrazbe, gmotnega stanja, družbenega položaja ali katere koli druge osebne okoliščine.
- **Diskriminacija na podlagi barve kože:** Nelson Mandela je že v svoji mladosti postal aktivist za ukinitve apartheida (rasnega razločevanja). Mandela je postal predsednik Republike Južne Afrike in je leta 1993 prejel Nobelovo nagrado za mir. Rosa Parks je bila 1. decembra 1955 aretirana, ker ni bila pripravljena odstopiti svojega sedeža na avtobusu belemu potniku. Njeno ravnanje je sprožilo bojkot avtobusov v Montgomeryju, ki je trajal 381 dni, vse dokler se nepravilna zakonodaja ni spremenila.
- **Diskriminacija na podlagi spola:** Ženske opravijo 66 odstotkov vsega dela na svetu, proizvedejo 50 odstotkov vse hrane na svetu, zaslužijo pa samo 10 odstotkov vseh svetovnih dohodkov in imajo v lasti samo 1 odstotek vse lastnine.

Literatura in viri:

- Amnesty International. (b. l.). *Diskriminacija; Šola človekovih pravic*. Dostopno na: <http://sola.amnesty.si/diskriminacija> (pridobljeno: 24. 4. 2020).
- Zagovornik načela enakosti. (b. l.). *Kaj je diskriminacija?* Dostopno na: <http://www.zagovornik.si/kaj-je-diskriminacija> (pridobljeno: 24. 4. 2020).
- Pravno informacijski sistem. (b. l.). *Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD)*. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7273#> (pridobljeno: 24. 4. 2020).
- Engheim, E. (18. 4. 2018). *Why White Privilege Is a Bad Term*. Dostopno na spletnem portalu Medium: <https://medium.com/@Jernfrost/why-white-privilege-is-a-bad-term-415c303cef8d> (pridobljeno: 24. 4. 2020).
- Prior Probability. (2018). *Nozick's critique of welfare economics and theories of distributive justice*. Objavljeno na: <https://priorprobability.com/2018/01/18/nozicks-critique-of-welfare-economics-and-theories-of-distributive-justice> (pridobljeno: 24. 4. 2020).
- Reilich, G. (objavljeno 2016). *If The world Were 100 People; GOOD Data*. Dostopno na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=QFrqTFRy-LU> (pridobljeno 24. 4. 2020).
- Svet Evrope. (b. l.). *Projekt Vsi drugačni – vsi enakopravni*. Dostopno na: http://www.svetevrope.si/sl/dejavnosti/prioritetni_projekti/vsi_drugacni_vsi_enakopravni/index.html (pridobljeno 24. 4. 2020).

02

OBISK NA GALEBJEM OTOKU

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 10-30

»Kulturna očala« so nekaj, kar nosimo vsi, saj se je nemogoče izogniti dejstvu, da svet v resnici dojemamo preko prizme naše lastne kulture. Problematično pri tem je, da svoje razumevanje sveta pogosto vidimo kot edino pravo in sprejemljivo ter težje sprejemamo vse, kar je drugačno od tega. Večina ljudi se teh »očal« sploh ne zaveda. Drugačna razumevanja in poglede na našo kulturo s strani ljudi, ki prihajajo iz drugih kulturnih okolij, hitro ocenimo kot napačna ali celo kot predsodek. Pri tem pa ne pomislimo, da je morda tudi naš pogled na druge kulture popačen in poln predsodkov. Učence in učenke z aktivnostjo spodbujamo k spoznavanju pomembnosti medkulturnega dialoga ter sprejemanja raznolikosti.

Ključne besede:

- kultura
- predsodki
- medkulturnost
- raznolikost

Metode:

- igra vlog
- diskusija
- refleksija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke spoznajo, da vsakdo izhaja iz svojega kulturnega ozadja, ki vpliva na to, kako vidimo in zaznavamo druge (»kulturna očala«)
- učenci in učenke razumejo, kako lahko nastanejo nesporazumi in konflikti, ki so posledica nepoznavanja ozadja določenega dejanja ali interakcije
- učenci in učenke spoznajo pomembnost medkulturnega dialoga in sprejemanja različnih načinov razmišljanja, vedenja in delovanja

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razvijanje sposobnosti za proučevanje razlik znotraj skupnosti in med skupnostmi
- razumevanje pomembnosti strpnosti med člani skupnosti
- razumevanje procesa nastajanja predstave o drugih in drugačnih
- spoznavanje pomena strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja

Medpredmetne povezave:

- geografija
- zgodovina

Pripomočki:

- posodica z arašidi
- stol

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Zgodba o galebjem otoku

Navodila za izvedbo:

PREDPRIPRAVA:

Zaradi igre vlog zahteva izvedba aktivnosti nekoliko predpriprave z vaše strani. Zaželeno je, da vlogi odigrata dve osebi, zaradi narave vlog pa priporočamo, da ju odigrata moški in ženska. K sodelovanju zato povabite še enega učitelja oz. učiteljico.

1

5 minut

KORAK 1

Učenci in učenke sedijo na stolih v polkrogu. Razložite jim, da se nahajajo na študijskem obisku na Galebjem otoku in da bodo spoznali prebivalce in prebivalke otoka. Stopite iz razreda ter s sodelujočim učiteljem oz. učiteljico prevzemite vlogi. Vstopita v prostor in monotono mrmrata. Ženska sledi moškemu na krajši razdalji in nosi skledo arašidov, ki jo položi pod prazen stol na sredini učilnice. Ženska hodi bosa, moški je obut v čevlje. Počasi hodita po razredu (moški spredaj, ženska mu sledi na krajši razdalji), in če opazita, da ima kdo od učencev ali učenek prekrižane noge, mu oz. ji nogo privzdigneta in jo položita na tla, tako da sta obe nogi na tleh. Moški igralec dviguje samo noge fantov, medtem ko ženska dviguje tako noge deklet kot noge fantov. Nato se moški usede na prazen stol na sredini, ženska poklekne na tla poleg njega. Vzame posodico z arašidi in jih ponudi moškemu. Ta jih nekaj poje in pri tem glasno cmoka. Nato ponudi posodico ženski, ki počasi poje nekaj arašidov in nato posodico odloži na tla. Po obedu moški položi svojo roko na vrat ženske in jo nežno potisne k tlom, da se ta čepe prikloni in s čelom trikrat dotakne tal. Po nekaj sekundah oba vstaneta, pokimata učencem in učenkam v pozdrav in zapustita prostor (zopet moški pred žensko).

2

10 minut

KORAK 2

Vrnite se v razred ter nadaljujte z diskusijo v krogu. Z učenci in učenkami se najprej pogovorite o tem, kaj so videli. Pri tem si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- *Kako se počutite po tej predstavitvi?*
- *Kaj ste videli?*
- *Kaj lahko poveste o kulturi ljudi, ki živijo na Galebjem otoku?*
- *Kakšna je njihova kultura? Je podobna ali drugačna od večinske kulture v našem okolju? V čem je podobna in v čem se razlikuje od nje?*
- *Kakšno je življenje žensk na tem otoku?*
- *Kakšno je življenje moških na tem otoku?*
- *Bi živeli tam? Zakaj da oz. zakaj ne?*

3

10 minut

KORAK 3

Učencem in učenkam razložite, kakšne so stvari na Galebjem otoku v resnici, in jim preberite zgodbo (**PRILOGA 1**).

4

15–20 minut

KORAK 4

Po navedenih novih informacijah se z učenci in učenkami pogovorite o naslednjih vprašanjih:

- *Se je vaše razumevanje kulture na Galebjem otoku razlikovalo od razlage?*
- *Zakaj mislite, da ste napačno razumeli interakcijo oz. način komuniciranja med moškim in žensko?*
- *Kako so vaše lastne kulturne izkušnje vplivale na razumevanje oz. dojetje situacije?*
- *Kako so na vaše razumevanje situacije vplivale stvari, ki so za vas pomembne (npr. enakopravnost med moškim in žensko)?*
- *Ste že kdaj doživeli podobno izkušnjo (razliko med percepcijo in realnostjo) v vašem vsakdanjem življenju?*
- *Predstavljajte si, da dejansko živite na otoku. Bi želeli kaj spremeniti? Kako bi to dosegli?*
- *Kako se v resničnem življenju odražajo vaša »kulturna očala«?*
- *Kaj lahko naredite, da bi na ljudi in situacije pogledali tudi brez njih?*

Dodatni predlogi:

- Učenci in učenke lahko pri naslednji uri v manjših skupinah pripravijo svojo kratko zgodbo in scenarij. Zamišljeni prizor lahko odigrajo pred razredom, ostali pa poskušajo ugotoviti, kaj so želeli z njim prikazati.
- Ogled kratkega videa *Africa for Norway* organizacije Radi-Aid (2012), ki pogled na razvojno pomoč afriškim državam »obrne na glavo«.
- Ogled filma *Kurji praznik* (1992) avstrijskega režiserja Walterja Wippersberga, ki je parodija antropoloških prikazovanj afriških ljudstev in njihovih navad in običajev.

Kotiček za informacije:

- **Medkulturni dialog** je proces, ki spodbuja odprt in strpen, predvsem pa enakovreden odnos med ljudmi različnih kulturnih, verskih in družbenih ozadij.
- **Večkulturna (ali multikulturna) družba** »predstavlja skupnost, v kateri živijo različne kulture, državljani, etnične in verske skupine, ki prebivajo na istem ozemlju, vendar niso nujno v stiku. Večina prebivalstva pasivno tolerira manjšine, a jih niti ne sprejema niti ne ceni. Celo v primerih, kjer naj bi zakonske pravice preprečevale tako prakso, se zakon ne uveljavlja enotno« (Gerl, b. l., str. 2).
- **Medkulturna družba** »predstavlja skupnost, v kateri živijo različne kulture, etnične in verske skupine, ki vzpostavljajo odnose odprte interakcije, izmenjave in vsestranskega priznavanja, spoštujejo vrednote in življenjske sloge. V medkulturni družbi govorimo o aktivni strpnosti in ohranjanju enakopravnih odnosov, kjer je vsakdo pomemben, kjer ni večvrednih in manjvrednih, boljših in slabših ljudi« (Gerl, b. l., str. 2).
- **Evropocentrizem** (ali evrocentrizem) je pogled na svet, ki našo evropsko kulturo in naš način življenja postavlja nad druge kulture in načine življenja – te presojamo in vrednotimo izključno z vnaprejšnjega stališča, da je naš način življenja edini pravi in hkrati najboljši. Problem evropocentričnega pogleda je, da zaradi njega posameznik ali posameznica ni sposoben oz. sposobna ali ni pripravljen oz. pripravljena razumeti drugih kultur z njihovimi lastnimi merili.

Literatura in viri:

- Ulrich, S. (2000). *Achtung (+) Toleranz. Wege demokratischer Konfliktregelung*. Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung.
- Gerl, N. A. (b. l.). *Za medkulturni dialog: Nekaj osnovnih pojmov*. Dostopno na: <http://www.medkulturnost.si/wp-content/uploads/2013/11/Nevenka-Alja-Gerl-Za-medkulturni-dialog.pdf> (pridobljeno 29. 4. 2020).
- Radi-aid. (2012). *Africa for Norway*. Dostopno na: <https://youtu.be/oJLqyuxm96k> (pridobljeno 29. 4. 2020).

03

ETIKETE

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 8-30

Stereotipi in predsodki so del našega vsakdanjega življenja. Stereotipne predstave o ljudeh izhajajo iz našega omejenega poznavanja in stikov z ljudmi iz drugih kulturnih okolij. Če se stereotipov zavedamo, jih lahko tudi premostimo. Težava pa nastane, kadar stereotipne predstave vodijo v predsodke, predsodki pa v diskriminacijo. Učence in učenke z igro vlog spodbudimo k raziskovanju nastajanja in odpravljanja stereotipnih predstav. Med aktivnostjo spoznajo tipična vedenja, ki izhajajo iz stereotipov in predsodkov do drugih in drugačnih. Učenci in učenke jih po odigrani igri ozavestijo in analizirajo ter iščeje vzporednice s primeri iz vsakdanjega življenja.

Ključne besede:

- stereotipi
- predsodki
- diskriminacija

Metode:

- igra vlog
- razlaga
- ogled gradiva
- refleksija
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke razumejo, kako nastajajo predstave o drugih in drugačnih
- učenci in učenke spoznajo primere stereotipov in predsodkov iz vsakdanjega življenja
- učenci in učenke razvijejo kritičen odnos do stereotipov in predsodkov
- učenci in učenke razumejo, kako lahko predsodki privedejo do diskriminacije različnih družbenih skupin

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razumevanje nastajanja predstav o drugih in drugačnih
- spoznavanje stereotipov in predsodkov ter razvijanje kritičnega odnosa do njih
- spoznavanje pomena strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja

Medpredmetne povezave:

- likovna umetnost
- tuji jezik

Pripomočki:

- listki z oznakami
- lepilni trak (ali samolepilne nalepke)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Listki z vlogami (etikete)
- **PRILOGA 2:** Ilustracija s prstom

Navodila za izvedbo:

1

10 minut

KORAK 1

Izberite etikete z vlogami oseb, za katere menite, da o njih v razredu obstaja največ stereotipov in predsodkov (**PRILOGA 1**).

Pri tem bodite pozorni, da z izbranimi vlogami ne boste izpostavljali učencev ali učenk, ki prihajajo iz skupin, na katere se vloge nanašajo (npr. če je v razredu prisotna oseba s prekomerno telesno težo, te vloge ne izberite).

Učence in učenke povabite, da se javijo za sodelovanje v igri vlog. Za vsako od spodnjih skupin naj se javi nekaj učencev in učenk (3–5):

- SKUPINA 1: igralci in igralkе z etiketami;
- SKUPINA 2: igralci in igralkе, ki se bodo odzivali na etikete soigralcev in soigralk;
- SKUPINA 3: igralci in igralkе, ki bodo imeli vlogo zunanjih opazovalcev in opazovalk.

Predstavite pravila igre:

- SKUPINA 1: igralci in igralkе bodo imeli na čelu nalepljene listke (etikete), na katerih bo zapisano, koga predstavljajo. Svojih etiket sami ne bodo videli, zato tudi ne bodo vedeli, koga predstavljajo. V procesu igre bodo morda ugotovili, kdo so, morda pa tudi ne;
- SKUPINA 2: igralci in igralkе se bodo odzivali na etikete soigralcev in soigralk iz skupine 1, pri čemer se morajo do njih obnašati tako, kot da so dejansko osebe, kot jih označujejo etikete;
- SKUPINA 3: igralci in igralkе bodo opazovali potek igre ter si pri tem delali zaznamke;
- pomembno je, da učenci in učenke ne razkrijejo vlog, ki so zapisane na etiketah;
- v primeru, da je komu od igralcev ali igralk med igro neprijetno, ima vedno možnost izstopiti, nadomesti pa ga lahko kdo izmed opazovalcev ali opazovalk.

2

15 minut

KORAK 2

Igralcem in igralkam iz skupine 1 na čelo nalepite etike z vlogami, pri čemer pazite, da ne bodo videli, kaj na njih piše.

Igralci in igralkе iz skupine 2 določijo, kje se posamezni igralci in igralkе iz skupine 1 nahajajo in kaj delajo. Izberejo naj kraje oz. prostore, kjer se navadno nahaja več ljudi hkrati (npr. vrsta za blagajno v trgovini / čakalnica pred zdravniško ambulanto / pokvarjeno dvigalo / vrsta pred rdečim semaforjem za prečkanje ceste / jedilnica v menzi / rojstni dan skupnega znanca ali znanke / prizorišče prometne nesreče ipd.).

Igra se prične tako, da se igralci in igralkе iz skupine 1 do igralcev in igralk iz skupine 2, ki imajo na čelu etikete, obnašajo v skladu s svojimi predstavami o teh osebah. Zunanji opazovalci in opazovalke pozorno spremljajo vedenje igralcev in igralk obeh skupin ter si svoja opažanja zapisujejo v zvezek.

Aktivno opazujte dogajanje ter ustavite in preusmerite igro, če opazite, da se kdo od udeležencev počuti preveč napadeno ali izpostavljeno.

3

20 minut

KORAK 3

Ko presodite, da je igra omogočila dovolj interakcij med igralci in igralkami ter so ti stereotipe in predsodke do posameznih vlog jasno izrazili, oznanite konec igre.

Učenci in učenke naj sedijo v krog. Tisti, ki imajo na čelu etiketo, poskušajo ugotoviti, koga so predstavljali. Če kdo izmed njih svoje vloge ne ugame, mu pri tem lahko pomagajo učenci in učenke, ki so bili v vlogi zunanjih opazovalcev in opazovalk.

Učence in učenke povabite, da s preprosto aktivnostjo izstopijo iz svojih vlog. Izstop iz vloge lahko uprizorijo s kratkim sprehodom po razredu, pri čemer si ob srečanju dajejo »petke« (dlan ob dlan) in hkrati zakličejo svoje ime. Aktivnost naj traja vsaj dve minuti.

Nadaljujte z diskusijo o poteku igre. Pri tem si lahko pomagate z naslednjimi vprašanji:

Vprašanja za skupino 3 (zunanji opazovalci in opazovalke):

- Kako so se do oseb z etiketami obnašali igralci in igralke iz skupine 2?
- Ste pri njih opazili stereotipno obnašanje?
- Ali je kdo izmed igralcev ali igralk z etiketo uganil, katero osebo predstavlja? Se je kdo izmed njih po tem tudi odzval in začel svojo vlogo dejansko »igrati«? Je pri tem uporabil stereotipne vedenjske odzive?

Vprašanja za skupino 2:

- Kako ste se obnašali do igralcev in igralk z etiketami?
- Ste se do koga obnašali drugače zaradi njegove ali njene etikete? Na kakšen način?
- Zakaj ste se obnašali tako, kot ste se?
- Kako ste se počutili, ko ste se morali do nekoga v igri vesti drugače zaradi njegove ali njene etikete?

Vprašanja za skupino 1 (igralci in igralke z etiketami):

- Kako so se do vas obnašali igralci in igralke iz skupine 2?
- Ste na podlagi njihovega obnašanja in dejanj uganili svojo vlogo, ki je bila zapisna na etiketi? Kdaj ste to ugotovili?

Nato k pogovoru povabite vse učence in učenke, tako da lahko delijo še druga opažanja in občutke, ki so se jim porajali med igro.

- Kakšne oznake dajemo ljudem v vsakdanjem življenju? katerim posameznikom in posameznicam in skupinam takšne oznake najbolj pogosto dajemo?
- kateri stereotipi in predsodki so bili najbolj očitni med igro?
- Se vam je zdel kakšen od stereotipov ali predsodkov, predstavljen med igro, še posebej nesmiseln ali krivičen?
- Ali poznate še kakšne druge stereotipe, ki jih uporabljate pri opisu oseb ali skupin? Katere?
- Ali so te oznake upravičene?
- Kako tovrstne oznake vplivajo na ljudi, ki jim jih dajemo?
- Kako vplivajo na naše predstave o posameznikih in posameznicah in družbenih skupinah? So odsev realnosti?
- Kako te oznake vplivajo na vaše predstave o svetu? Menite, da vam lahko izkrivljajo resničnost?
- Ali je bil kdo od vas kdaj označen s takšno »etiketo«? Kako ste se ob tem počutili?

Navežite se na širši problem stereotipnih predstav o ljudeh in posledicah, ki jih lahko takšne predstave povzročijo (predsodki, diskriminacija, nasilje). Pri tem se poskušajte čimbolj navezati na igro ter učence in učenke spodbudite k razmisleku o izkušnji, ki so jo med igro pridobili. Izpostavite tudi, da to, kar si mislimo o drugih, pogosto pove več o nas samih kot o njih. To lahko simbolično prikažete s kazalcem, uperjenim stran od sebe, pri čemer trije prsti kažejo na vas (**PRILOGA 2**). Pogovor nadaljujte s pomočjo naslednjih vprašanj:

- So etikete, ki nam jih dajejo drugi ljudje, tudi etikete, ki si jih dajemo sami?
- Ali ste že slišali za učinkovanje »samouresničujočih se prerokb«? To pomeni, da se ljudje pogosto začnemo obnašati v skladu s pričakovanji in etiketami, ki nam jih pripisujejo drugi, pa čeprav to prej sploh niso bile naše resnične vedenjske lastnosti. (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**)

Diskusijo zaključite s povabilom učencem in učenkam k razmisleku, kako lahko sami prispevajo k odpravljanju stereotipnih predstav in predsodkov o posameznih družbenih skupinah v njihovem okolju, pa tudi širše.

Dodatni predlogi:

- Pred, med ali po diskusiji lahko aktivnost popestrite s pregledom plakatov mladih, ki opozarjajo na diskriminacijo. Dostopni so v priročniku na povezavi https://www.startthechange.eu/download/prirocnik_o_rasizmu_za_ucitelje.pdf?lang=sl (Amnesty International, 2011).
- Učenci in učenke IV. osnovne šole Celje so v raziskovalni nalogi med svojimi sošolci in sošolkami raziskali devet pogostih stereotipov, ki jih vsakodnevno uporabljamo. Njihove ugotovitve lahko skupaj z učenci in učenkami pregledate na povezavi <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201403383.pdf> (Božanič, Hadžič, Grajžl, 2014). Predlagate jim lahko, da za domačo nalogo tudi sami pripravijo podobno raziskavo, njene izsledke pa predstavijo na eni od naslednjih šolskih ur.

Kotiček za informacije:

- **Stereotip** je splošno in poenostavljeno prepričanje o socialnih skupinah in njihovih pripadnikih in pripadnicah. Gre za posploševanje določenih lastnosti, ki naj bi jih imeli pripadniki ali pripadnice določene socialne skupine, samo zato, ker tej skupini pripadajo. Pri tem niso upoštevane individualne razlike. Z nekaterimi stereotipi živimo, jih samoumevno sprejmemo in se tako tudi obnašamo. Veliko stereotipov se otroci naučijo od svojih staršev, ko povzemajo njihovo govorjenje in razmišljanje, od prijateljev in prijateljic ter iz medijev. Stereotipi so družbeno zakoreninjeni in redko izhajajo iz neposrednih izkušenj posameznika oz. posameznic.
- **Predsodki** so stališča, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena, a jih spremljajo močna čustva in so odporna na spremembe. Nanašajo se na pripadnike in pripadnice skupin, do katerih smo pozitivno ali negativno naravnani oziroma jih pozitivno ali negativno vrednotimo zgolj zaradi njihove skupinske pripadnosti (Ule 2004, str. 166).
- **Pojav samouresničujoče se prerokbe** je leta 1948 predstavil sociolog Robert K. Merton. Po njegovem mnenju je to »v začetku napačna definicija situacije, ki izzove novo vedenje, katero nadalje povzroči, da se primarno napačna ocenitev situacije uresniči. Navidezna veljavnost samouresničujoče se prerokbe ohranja prevlado napake, kajti prerok bo dejanski izhod dogodkov videl kot dokaz, da je imel že od začetka prav« (Gomboc, 2011).

Literatura in viri:

- Amnesty International. (2011). *Razkriti obrazi rasizma; Priročnik za učitelje, kako uporabiti plakate kot izhodišče za pogovor o rasizmu*. Dostopno na: https://www.startthechange.eu/download/prirocnik_o_rasizmu_za_ucitelje.pdf?lang=sl (pridobljeno 7. 8. 2019).
- Božanič, [idr.]. (2014). *Stereotipi; preizkus nekaterih najpogostejših stereotipov osnovnošolcev*. Dostopno na: <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4201403383.pdf> (pridobljeno 7. 8. 2019).
- Gomboc, S. (2011). *Samouresničujoča se prerokba: pojav in implikacije*. Psihološka obzorja, 20, 2, 83–105. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2011_2/gomboc.pdf (pridobljeno 7. 8. 2019).
- Jerman, E., Šrot T. (2014) *Stereotipi in predsodki; Seminarska naloga pri Osnovah psihologije*. Dostopno na: http://studentski.net/gradivo/ulj_fif_bi1_psi_sem_predsodki_in_stereotipi_01?r=1 (pridobljeno 7. 8. 2019).
- Kuhar, R., Kogovšek, H. (ur). (2009). *Na križiščih diskriminacije; Večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Dostopno na: <http://www3.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/Na-kriziscih-diskriminacije.pdf> (pridobljeno 7. 8. 2019).
- Nared, M. (2009). *Romi – kako iz labirinta stereotipov? Pred svetovnim dnevom Romov*. Dostopno na spletnem portalu MMC RTV SLO: <https://www.rtvlo.si/slovenija/romi-kako-iz-labirinta-stereotipov/98728> (pridobljeno 7. 8. 2019).

04

POVEJ MI ZGODBO – KOGA VIDIŠ?

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 8–30

Na prvi vtis, ki si ga oblikujemo o nepoznani osebi, običajno vpliva njena zunanja podoba. Toda tako kot knjige ne smemo soditi po njenih platnicah, tudi človeka ne smemo soditi po njegovem videzu. Z aktivnostjo lahko naslovimo zmotne predstave o ljudeh, ki jih ne poznamo. Pogosto se namreč naše mnenje o osebi spremeni, ko jo dejansko spoznamo, saj je »bistvo očem nevidno«, marsikatera stereotipna predstava pa se izkaže za napačno. Aktivnost učencem in učenkam omogoča raziskovanje in prevpraševanje stereotipnih predstav in predsodkov, ki se jim porodijo ob ogledu fotografij znanih in manj znanih oseb ter pisanju zgodb o njih.

Ključne besede:

- prvi vtis
- stereotipi
- predsodki

Metode:

- delo s fotografskim gradivom
- delo v skupini
- refleksija
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke v svojih zgodbah prepoznajo stereotipe in/ali lastne predsodke o različnih družbenih skupinah
- učenci in učenke ugotavljajo, da je lahko prvi vtis o osebi, ki temelji le na podlagi videza, izjemno zavajajoč in celo krivičen
- učenci in učenke prepoznajo pomembnost kritičnega vrednotenja informacij

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razumevanje oblikovanja predstav o drugih in drugačnih
- spoznavanje stereotipov in predsodkov ter razvijanje kritičnega odnosa do njih
- premagovanje predsodkov do drugih in drugačnih
- razvijanje kritičnega mišljenja
- spoznavanje pomena strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja

Medpredmetne povezave:

- geografija
- zgodovina
- slovenščina
- tuji jezik

Pripomočki:

- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- listi formata A4 (za vsako skupino)
- pisala (za vsako skupino)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Komplet fotografij (za vsako skupino)
- **PRILOGA 2:** Kartice z opisi oseb na fotografijah

Navodila za izvedbo:

1

10 minut

KORAK 1

Učenci in učenke naj se razvrstijo v štiri skupine, vi pa vsaki skupini razdelite komplet fotografij (**PRILOGA 1**), dva lista papirja in pisalo. Skupine si ogledajo fotografije. Za vsako osebo, ki je predstavljena na fotografiji, naj poskušajo ugotoviti:

- državo rojstva,
- izobrazbo,
- poklic,
- premoženjsko stanje,
- tri osebnostne lastnosti (iskrena, nevoščljiva, prijazna, škodoželjna, delavna, lena, pravična ipd.).

Učenci in učenke bodo nekatere osebe na fotografijah morda prepoznali, morda tudi ne – v tem primeru naj se v skupini dogovorijo, katere značilnosti bi posameznim osebam lahko pripisali. Navedene lastnosti naj zapišejo na list papirja.

2

5 minut

KORAK 2

Vsaka skupina si izbere eno od fotografij ter se pogovori o tem, kakšno življenjsko zgodbo bi lahko imela oseba na fotografiji (npr. od kod prihaja, kaj dela, kateri pomembni dogodki so zaznamovali njeno življenje, kakšna je njena družina, kje živi, kaj rada počne ipd.). Zgodbo osebe naj nato zapišejo na list papirja.

3

15 minut

KORAK 3

Učenci in učenke sedejo v krog. Vsaka skupina ostalim predstavi ugotovitve o značilnostih posameznih oseb na fotografijah. Po končanih predstavitev nadaljujte z diskusijo, pri čemer si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- *Katere osebe na fotografijah ste prepoznali?*
- *Na podlagi česa ste neznanim osebam na fotografijah pripisali določene lastnosti?*
- *Ali so na vašo odločitev vplivali barva kože, starost, spol ali kakšna druga osebna okoliščina?*

Izberite eno ali več fotografij oseb ter skupine povabite, da med seboj primerjajo lastnosti, ki so jih pripisale posameznim osebam. Učenci in učenke naj poskušajo ugotoviti, zakaj je pri njihovih ugotovitvah o značilnostih oseb prihajalo do razlik in zakaj do podobnosti.

Predstavniki ali predstavnice posamezne skupine nato na glas prebere zgodbo o izbrani osebi ter ostalim pokaže njeno fotografijo. Nadaljujte z diskusijo ter učence in učenke vprašajte:

- *Zakaj si je vaša skupina izbrala prav to osebo? Ste jo poznali ali ne?*
- *Na podlagi česa ste si zamislili njeno zgodbo?*

Nato se navežite na pojma »stereotip« in »predsodek« ter s pomočjo primerov učencem in učenkam na kratko razložite njun pomen.

4

15 minut

KORAK 4

Na tablo projicirajte fotografije posameznih oseb, učencem in učenkam pa razdelite kartice z opisi oseb na fotografijah. Opise oseb, ki jih niso prepoznali, naj na glas preberejo (**PRILOGA 2**). V nadaljevanju diskusije se z učenci in učenkami pogovorite podobnostih in razlikah zgodb, ki so jih pred tem pripravile skupine. Pri tem si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Opis katere osebe se je najbolj razlikoval od vašega?
- Kaj na fotografiji osebe vas je zavedlo?
- Pri katerih osebah ste se najbolj zmotili in zakaj?
- Kako stereotipi vplivajo na naše razmišljanje in obnašanje?
- Do katerih družbenih skupin imate največ predsodkov? Zakaj?
- Ali morda poznate koga iz teh družbenih skupin (npr. begunci in begunke, Romi in Rominje, pripadniki in pripadnice skupnosti LGBT, starejše osebe, osebe z motnjo v duševnem razvoju, kristjani in kristjanke, budisti in budistke, muslimani in muslimanke, Italijani in Italijanke, Kitajci in Kitajke, zaporniki in zapornice ipd.)?
- Kako lahko presežemo stereotipe in si ustvarimo objektivno mnenje o ljudeh?
- Kaj objektivnega v resnici lahko povemo o osebi, ki jo prvič vidimo in je ne poznamo?

Kaj lahko naredimo, da ne bomo prispevali k širjenju stereotipov in predsodkov v družbi (npr. na šoli, doma, v lokalnem okolju)?

Pri navajanju primerov bodite pozorni, da ne poustvarjate ali dodatno utrjujete prevladujočih stereotipov o posameznih družbenih skupinah.

Dodatni predlogi:

- Skupinam lahko razdelite različne fotografije oseb. Pri predstavitvi značilnosti oseb lahko nato skupine argumentirajo, s katerimi pripisanimi značilnostmi oseb se strinjajo in s katerimi ne ter zakaj (ne).
- Izberite fotografije oseb, za katere menite, da bodo na učenke in učence naredile večji vtis (npr. pisatelj ali pisateljica, aktivist ali aktivistka za človekove pravice, zgodovinska osebnost, glasbenik ali glasbenica, športnik ali športnica ipd.). Za negativne like pa lahko izberete osebe, ki predstavljajo negativno dejanje, ki bi ga bili smiselno nasloviti v razredu (npr. medvrstniško nasilje, odvisnost od drog, odvisnost od družabnih omrežij, spolno nasilje, terorizem, izkoriščanje otroške delovne sile ipd.).
- Možna razširitev: organizirajte obisk predstavnika ali predstavnice ene izmed marginaliziranih skupin v Sloveniji, ki bo učencem in učenkam predstavil oz. predstavila svojo življenjsko zgodbo ter se z njimi pogovoril oz. pogovorila o stereotipih in predsodkih, ki jih morda imajo do te družbene skupine.

Kotiček za informacije:

- **Stereotip** pomeni posploševanje in pripisovanje določenih lastnosti posameznicam in posameznikom na podlagi njihove pripadnosti skupini, ki ni povezana z njihovimi individualnimi lastnostmi. Stereotipi, še posebej negativni, so zmotni in škodljivi, saj ne odražajo realnosti in temeljijo na podlagi omejenih in nezadostnih ter včasih popolnoma napačnih informacij.
- **Predsodek:** Medtem ko stereotipe lahko definiramo tudi kot poenostavljene informacije o skupini ljudi, pa se predsodki nanašajo na prepričanja, misli in odnos, ki ga nekdo goji do teh ljudi ali skupin. Pogosto se kaže v »nespoštljivem, netolerantnem in prezirljivem odnosu do drugih in drugačnih, na primer pripadnic in pripadnikov drugih narodov, etničnih skupnosti, kultur, do oseb z drugačnimi načini življenja, religioznimi, spolnimi usmeritvami itd.«. Več o stereotipih in predsodkih je na voljo na povezavi <https://culpeer.eu/moodle/mod/lesson/view.php?id=721&forceview=1>.
- **Kratek animirani film »Kako govoriti o svetu«** na enostaven in zabaven prikaže, kako lahko o ljudeh in kompleksnih situacijah govorimo v duhu enakopravnosti, s spoštovanjem in z dostojanstvom. Dostopen je na povezavi <https://www.youtube.com/watch?v=ESAEEnok7hk>.
- **Kampanja »Jaz nisem svoj stereotip«** (angl. *I am not my stereotype*) organizacije 56 Black Men predstavlja portrete temnopoltih moških ter njihove zgodbe. Namen kampanje je izvabiti ter nato razbiti stereotipne predstave o temnopoltih moških in na ta način prispevati k zmanjševanju prevladujoče negativne podobe o njih v medijih. Kampanja je dostopna na spletni strani <https://www.56blackmen.com>.

Literatura in viri:

- Spletna platforma o medkulturnem medvrstniškem učenju »Culpeer Slovenia (SI)«. (b. l.). *Stereotipi in predsodki; Modul 4 – CPLA za raznolikost in enake možnosti; Enota 2*. Dostopno na: <https://culpeer.eu/moodle/mod/page/view.php?id=719> (pridobljeno 20. 3. 2020).
- Ngozi Adichie, C. (2009). *The danger of a single story*; TED GLOBAL 2009. Posnetek govora na spletnem portalu TED Ideas worth spreading: https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story (pridobljeno 20. 3. 2020).
- Ule, M. (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Freeman-Powell, S. (20. 2. 2019). *Why 56 black men are posing in hoodies*. Dostopno na: <https://www.bbc.com/news/uk-47298111> (pridobljeno 21. 5. 2020).

Fotografije:

- Sarbjit Bahga. (b. l.). Dostopno na Wikipediji: https://en.wikipedia.org/wiki/Sarbjit_Bahga#/media/File:Sarbjit_Bahga_-_A_self_portrait.jpg (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Jane Goodall. (b. l.). Dostopno na Wikipediji: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Jane_Goodall_HK.jpg (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Nannie Doss. (b. l.). Dostopno na Muredpedia: https://murderpedia.org/female/D/images/doss_nannie/nannie-doss-12.jpg (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Wangari Maathai. Oregon State University. (b. l.). Dostopno na: <https://www.flickr.com/photos/33247428@N08/6673976497> (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Mark Zuskerberg. Anthony Quintano. (b. l.). (2018). Dostopno na: <https://flic.kr/p/26F9s89> (pridobljeno 20. 5. 2020).
- ABreivik. Oslo politidistrikt. (b. l.). Dostopno na: <https://flic.kr/p/aJ19QH> (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Malala Jusafzaj (b. l.). Dostopno na Wikipediji: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fe/Malala_Yousafzai_2015.jpg (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Ulrike Meinhof. (b. l.). Dostopno na Wikipediji: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Ulrike_Meinhof_retusche.jpg (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Peter Bossman. (b. l.). Dostopno na Wikipediji: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Peter_Bossman#/media/Slika:Peter_Bossman_at_PES_GROUP_MEETING_\(cropped\).jpg](https://sl.wikipedia.org/wiki/Peter_Bossman#/media/Slika:Peter_Bossman_at_PES_GROUP_MEETING_(cropped).jpg) (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Reynhard Sinaga. (b. l.). Dostopno na Wikipediji: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6b/Reynhard_Sinaga.jpg (pridobljeno 20. 5. 2020).

05

ZAKLADI STAREJŠIH GENERACIJ

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 6–30

Medgeneracijski dialog je ključen za izmenjavo znanj, izkušenj in idej med mladimi in starejšimi. Pogovor in sodelovanje s starostniki in starostnicami – pa naj gre za pomoč pri hišnih opravilih ali za preživljanje prostega časa – mladim omogoča širše razumevanje sveta. Izmenjava mnenj, želja, potreb, strahov, izkušenj ter spominov na vesele in žalostne trenutke lahko učencem in učenkam pomaga bolje razumeti, kako se svet spreminja in kakšno vlogo v njem igramo prav vsi posamezniki in posameznice. Aktivnost jih spodbudi k razmisleku o vrednotah, ki so skupne prav vsem ljudem, ter jih povabi k prostovoljnemu delu s starejšimi osebami v njihovem lokalnem okolju.

Ključne besede:

- medgeneracijski dialog in medgeneracijsko povezovanje
- starost
- pomoč
- sodelovanje
- starostna piramida
- starajoča se družba

Metode:

- možganska nevihta
- vodeni pogovor
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke razmišljajo o starosti ter o starejših osebah, ki jih poznajo, in o tem, kaj jih z njimi povezuje
- učenci in učenke bolje razumejo pomen medgeneracijskega sodelovanja
- učenci in učenke se seznanijo s tehniko vodene pogovora s pomočjo vnaprej pripravljenih vprašanj in refleksije

- učenci in učenke raziskujejo vrednote, želje, potrebe in ideje starostnikov in starostnic ter iščejo povezave svojim življenjem
- učenci in učenke kritično ovrednotijo položaj starejših oseb v naši družbi ter razmišljajo, kako bi ga lahko izboljšali
- učenci in učenke se seznanijo s pojmom »starostna piramida« in »starajoča se družba«

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razvijanje sposobnosti za preučevanje razlik znotraj skupnosti in med skupnostmi
- razumevanje, kako pomembna je

za skupnost vzajemna strpnost njenih članov in članic

- spoznavanje in usvajanje strategij in postopkov, ki omogočajo sodelovanje in mirno reševanje konfliktov
- premislek o razmerah, v katerih živijo ljudje v različnih delih sveta, in o obeh za njihovo prihodnost
- spoznavanje pomena strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja
- spodbujanje in omogočanje udeležbe učencev in učenk v državljskih akcijah in dejavnostih civilne družbe v lokalnem okolju ter humanitarnih dejavnosti v okviru šole ali lokalne skupnosti

Medpredmetne povezave:

- geografija
- zgodovina
- slovenščina
- tuji jezik

Pripomočki:

- plakati ali šelešamerji
- flomastri
- računalnik z internetno povezavo
- projektor

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Delovni list (za vsakega učenca in učenko)
- **PRILOGA 2:** Seznam vprašanj za voden pogovor (za vsakega učenca in učenko)
- **PRILOGA 3:** Infografika s primeri prebivalstvenih piramid

Navodila za izvedbo:

PREDPRIPRAVA

Učenci in učenke za domačo nalogo oziroma kot pripravo na naslednjo uro:

- razmislijo o starejših osebah ter izpolnijo delovni list (**PRILOGA 1**),
- se pogovorijo s starejšo osebo, ki jo poznajo (npr. babica, dedek, sosed ali soseda) ter od nje pridobijo odgovore na zastavljena vprašanja (**PRILOGA 2**), pri čemer si za nalogo vzamejo dovolj časa.

1

10 minut

KORAK 1

Na stene v razredu prilepite nekaj praznih plakatov oz. šelesamerjev. Učenci in učenke naj svoje izpolnjene delovne liste nalepijo na plakate, da si bodo lahko v prostem času prebrali tudi odgovore drugih.

Učence in učenke razvrstite v manjše skupine (3–5). Vsak član oz. članica skupine naj ostalim na kratko poroča o poteku svojega intervjuja po zastavljenih vprašanjih.

V skupinah naj se pogovorijo in si izmenjajo izkušnje z vodenim pogovorom s starejšo osebo. Izmenjajo naj si naslednje informacije:

- Kdo je oseba, s katero ste opravili intervju, in v kakšen odnosu ste z njo?
- Kateri odgovori so se vam zdeli najbolj zanimivi?
- Kateri odgovori so vas najbolj presenetili in zakaj?
- Kakšno sporočilo želi intervjuvana oseba predati mladim in/ali učiteljem in učiteljicam?

2

10 minut

KORAK 2

Učenci in učenke sedejo v krog. Sledi diskusija, pri kateri si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- *Kakšna se vam je zdela naloga – intervju s starejšo osebo? Zakaj vam je/ni bila všeč?*
- *Kako ste se počutili pred in kako po intervjuju?*
- *Kako ste se počutili med intervjujem?*
- *Kaj vas je v odgovorih presenetilo? Zakaj?*
- *Ste med intervjujem ali po njem prišli do kakšnega novega spoznanja?*
- *Se je vaše dožemanje osebe, ki ste jo intervjuvali, spremenilo?*
- *Ali zdaj na starost gledate drugače kot prej? Kako?*

3

10 minut

KORAK 3

Učenci in učenke naj se ponovno razvrstijo v manjše skupine ter nadaljujejo pogovor in izmenjajo odgovore, povezane s skrbjo za starejše:

- Kdo skrbi za osebo, ki ste jo intervjuvali? Na kakšen način?
- Kdo je skrbel za starše in stare starše intervjuvane osebe? Na kakšen način?

Pogovorijo naj se o razlikah v skrbi za starejše osebe ter njihove starše in stare starše. Razmislijo naj tudi o tem, zakaj je do teh razlik prišlo.

4

15 minut

KORAK 4

Učenci in učenke naj sedejo v krog. Preverite njihovo poznavanje pojma »starajoča se družba«. Če pojma ne poznajo, jim ga na kratko predstavite. Razložite jim, da se med starajoče se družbe uvršča večina držav globalnega severa, tudi Slovenija. Na tablo projicirajte infografiko (**PRILOGA 3**), ki prikazuje nekaj primerov prebivalstvenih piramid za različne države. Učenci in učenke naj

bodo pri ogledu pozorni tako na razlike v staranju prebivalstva kot na število moških in žensk. Projicirate lahko tudi interaktiven prikaz za različne kontinente in države, pri čemer učencem in učenkam pokažite podatke za različna obdobja (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

Nadaljujte z diskusijo, osredotočite pa se na razlike v skrbi za starejše nekoč in danes ter med različnimi skupnostmi po svetu. Pri tem si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- *Kateri prikaz vas je najbolj presenetil in zakaj?*
- *Kakšna bo starostna piramida za Slovenijo v prihodnosti?*
- *Kaj so razlogi za takšne razlike v starostnih piramidah za posamezne države?*
- *Kakšen status v družbi imajo starejši v Sloveniji in kakšen v državah po svetu?*
- *Kaj lahko naredimo, da ne bo prihajalo do takšnih razlik?*
- *Kako bi lahko pomagali osebi, ki ste jo intervjuvali?*
- *Kako bi lahko pomagali drugim starejšim osebam v vaši skupnosti oz. kraju – vsak od vas in vsi skupaj kot družba?*

Dodatni predlogi:

- Predlog za predpripravo: Šola se lahko dogovori za sodelovanje z bližnjim domom za starejše. Učenci in učenke lahko obiščejo starostnike in starostnice, ki prebivajo v domu, ter se pogovorijo z njimi. Pomembno je, da si za obisk in pogovor vzamejo dovolj časa.
- Učenci in učenke naj pri naslednji šolski uri ali pri razredni uri nadaljujejo z delom v manjših skupinah ter pripravijo plakate, na katere naj zapišejo ideje, kako bi lahko prispevali k lepšemu življenju starostnikov in starostnic (npr. pomoč pri vsakodnevnih opravilih, popestritev vsakdanjika idr.). Plakate nato nalepite v razredu, da si jih bodo lahko ogledali tudi ostali učenci in učenke ter zaposleni in zaposlene na šoli.
- Kot razstavni prostor za plakate lahko uporabite različne prostore: prazne stene v šolski avli ali na hodnikih, v knjižnici, v mladinskem centru ali pa v skupnih prostorih doma za starejše, ter na ta način popestrite vsakdan tamkajšnjih prebivalcev in prebivalk.
- Z vodstvom šole se poskušajte dogovoriti, kako bi lahko katero od predlaganih idej s plakatov dejansko izvedli, ter učencem in učenkam pomagajte pri zasnovi in izvedbi.
- Učencem in učenkam lahko predstavite primere dobrih praks pomoči in podpore starejšim osebam v različnih državah sveta (vključevanje starejših v različne aktivnosti, različni načini skrbi za starejše, načini dojemanja starosti v različnih kulturah idr.).
- Če učenci in učenke izkažejo interes za pomoč starejšim v njihovem lokalnem okolju, se lahko šola poveže z bližnjim domom za starejše ter jih vključi v različne oblike medgeneracijskega prostovoljstva (npr. glasno branje knjig, risanje portretov, zapisovanje življenjskih zgodb ali spominov za objavo v šolskem časopisu, igranje družabnih iger, ki so se jih starejši igrali v mladosti, ipd.).
- Predloga za branje: Jonas Jonasson: *Stoletnik, ki je zlezel skozi okno* (2013) in Velma Wallis: *Ženici: aljaška legenda o izdajstvu, pogumu in preživetju* (1997).

Kotiček za informacije:

- **Interaktiven prikaz starostnih piramid** za različne kontinente in države je dostopen na spletni strani <https://www.populationpyramid.net/world/2019>, podrobnejši podatki za Slovenijo pa na spletni strani Statističnega urada RS: <https://www.stat.si/poppiramida/Piramida2.asp>.
- **Ob intenzivnem staranju prebivalstva** in podaljševanju življenjske dobe v vseh družbah sveta, predvsem pa zahodnih, postajajo vse pomembnejši tako razumevanje in zaznavanje dejavnikov lastnega staranja kot tudi vzpostavljanje pozitivnega odnosa do starejših nasploh. Kljub dejstvu, da je starost lahko zdrava ali produktivna, sta diskriminacija starejših in strah pred staranjem globoko zakoreninjena v kulturo sodobnih družb. Avtorica se v doktorski disertaciji, dostopni na povezavi, ukvarja s sociološkimi vidiki odnosa mladih do staranja, starosti in starejših ljudi v slovenski postmoderni družbi: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=107134> (Lahe, 2016).
- **Infografika »Kako se bomo v Sloveniji starali?«**, dostopna na spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje: http://www.staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/files/aha-infografika_a25mm_press.pdf.

- **Kratek filmček** o desetih stvareh, ki jih starejši obžalujejo, med drugim da niso potovali, ko so imeli možnosti; da niso bolj skrbeli za svoje zdravje, ko so bili mlajši; da so vztrajali v slabih odnosih; da so sprejemali odločitve na podlagi mnenj drugih; da so preveč delali. Filmček je dostopen na spletni strani <https://www.youtube.com/watch?v=I1JHisFJ6eU>.
- **Informacije o položaju starejših** po svetu: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.

Literatura in viri:

- CBC News. (2015). *Seniors home brings young and old together*. Dostopno na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=3LGSfgOi9UU> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- EU učbeniki. (b. l.). *Sestava prebivalstva po spolu in starosti; digitalni učbeniki; Geografija 1*. Dostopno na: <http://eucbeniki.sio.si/geo1/2529/index3.html> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- EY2012. (b. l.). *Manifest za starosti prijazno Evropsko unijo do leta 2020*. Dostopno na: https://www.age-platform.eu/sites/default/files/EY2012_Manifesto-SL.pdf (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Inspiring Tidbits. (b. l.). *10 stvari, ki jih ljudje obžalujejo v starosti*. Dostopno na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=I1JHisFJ6eU> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Inštitut Antona Trstenjaka. (b. l.). *Starosti prijazne občine in mesta*. Dostopno na Youtube: <http://www.inst-antontrstenjaka.si/gerontologija/projekti/9.html> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Koalicija deležnikov EY2012. (b. l.). *Manifest za starosti prijazno Evropsko unijo do leta 2020*. Dostopno na: https://www.age-platform.eu/sites/default/files/EY2012_Manifesto-SL.pdf (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Lahe, D. (2016). *Sociološki vidiki odnosa mladih do staranja, starosti in starejših ljudi v slovenski postmoderni družbi; doktorska dizertacija*. Dostopno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=107134> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Nacionalni inštitut za javno zdravje. (b. l.). *Infografika »Kako se bomo v Sloveniji starali?«*. Dostopno na: http://www.staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/files/aha-infografika_a25mm_press.pdf (pridobljeno 10. 6. 2020).
- One generation. (2015). *Medgeneracijski vrtci*. Dostopno na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=-uW-NNrtVC4> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- PBS News. (2016). *What happens when a nursing home and a day care center share a roof?* Dostopno na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=j9BfAgRa2uI> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Population pyramid. (b. l.). *Svetovna piramida prebivalstva med letom 1950 in 2100*. Dostopno na: <https://www.populationpyramid.net/world/2019> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Statistični urad RS. (b. l.). *Prebivalstvena piramida Slovenija 1971–2080*. Dostopno na: <https://www.stat.si/poppiramida/Piramida2.asp> (pridobljeno 10. 6. 2020).

06

JAZ, TI, MI

RAZRED: 7.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 10–30

Človek je družbeno in odnosno bitje. Psihosocialno se lahko razvija samo z drugimi. Učenci in učenke s pomočjo aktivnosti občutijo pripadnost skupini in občutek izključenosti. Spoznavajo, kaj vpliva na to, da izključujemo ljudi, ter kdaj in zakaj smo lahko izključeni tudi sami. Ta preprosta aktivnost je primerna tudi kot uvod v naslavljanje tem, kot so človekove pravice, enake možnosti, stereotipi, predsodki in socialna pravičnost.

Ključne besede:

- skupnost
- posameznik in posameznica
- družba
- vključenost
- stigmatizacija

Metode:

- igra z žogo (učna ura lahko poteka tudi v telovadnici ali na igrišču)
- telesne tehnike
- delo v skupinah
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke spoznajo proces oblikovanja skupine ter skupinsko dinamiko
- učenci in učenke na lastni koži občutijo posledice izključevanja
- učenci in učenke raziskujejo vzroke za izključevanje posameznikov in posameznic iz družbe
- učenci in učenke iščejo načine za vključujočo družbo

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- prepoznavanje pripadnosti skupinam in skupnostim
- razvijanje sposobnosti za proučevanje razlik znotraj skupnosti in med skupnostmi
- razumevanje pomembnosti medsebojne strpnosti v skupnosti

Medpredmetne povezave:

- zgodovina
- športna vzgoja

Pripomočki:

- listki petih različnih barv (število je odvisno od velikosti skupine)
- manjša škatla ali vrečka iz blaga
- žoga

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Citat Eleanor Roosevelt

Navodila za izvedbo:

1

5 minut

KORAK 1

Pripravite toliko barvnih listkov, kolikor je učencev in učenk v razredu (več listkov naj bo rdeče in modre barve, po en listek pa rumene, rožnate in zelene barve). Listke premešajte v škatli ali vrečki. Vsak učenec in učenka naj ob začetku aktivnosti iz škatle naključno potegne en listek. Nato se vsi, ki imajo listke z isto barvo (modra, rdeča), razvrstijo v dve skupini. Učenci in učenke, ki so dobili listek z drugačno barvo (rumena, rožnata, zelena), ostanejo vsak oz. vsaka zase.

2

10–15 minut

KORAK 2

Učenci in učenke, ki so v modri in rdeči skupini, nato odigrajo igro »med dvema ognjema«. Ostali učenci in učenke (tisti, ki so dobili listek druge barve) pa igro samo opazujejo. Pri tem se med seboj ne smejo pogovarjati – to navodilo dobijo, preden ostali učenci in učenke začnejo z igro z žogo.

Po odigrani igri se vsi učenci in učenke zberejo v krogu. Povabite jih, da drug za drugim brez besed in le s pozo telesa (npr. kot kip) prikažejo, kako se počutijo po izvedeni aktivnosti.

Po predstavitvi občutkov vsi skupaj sedite v krog ter aktivnost nadaljujte z diskusijo, pri kateri se najprej posvetite učencem in učenkam rdeče in modre skupine (večina) ter šele nato preostalim, ki so stali ob strani (manjšina). V pomoč so vam lahko spodnja vprašanja.

1) Vprašanja za udeležence in udeleženke v rdeči in modri skupini (večina):

- Kako ste se počutili v rdeči oz. v modri skupini?
- Ljudje smo običajno radi del skupin. Kaj mislite, da je razlog za to?
- Katere so prednosti in slabosti tega, da smo del skupine?
- Kdaj (če sploh) ste opazili, da so ob strani tudi učenci in učenke, ki očitno niso pripadali ne eni ne drugi skupini, ki sta se igrali igro »med dvema ognjema«?
- O čem ste razmišljali, ko ste gledali sošolce in sošolke, ki se igri niso smeli pridružiti?

2) Vprašanja za učence in učenke, ki niso pripadali rdeči ali modri skupini (manjšina):

- Kako ste se počutili, ker niste smeli sodelovati? (Na tej točki se posvetite učencem in učenkam, ki so stali ob strani.)
- Kakšna vprašanja so se vam ob tem porajala?
- Ali ste se želeli priključiti eni ali drugi skupini?
- Kaj ste želeli narediti, vprašati, pa tega niste storili? Zakaj ne?

Diskusijo nato nadaljujte z vsemi učenci in učenkami:

- Kaj bi lahko skupina naredila, da bi sprejela posameznika ali posameznico?
- Zakaj niste člani in članice rdeče in modre skupine nič naredili za to, da bi medse povabili tudi sošolce in sošolke, ki so stali ob strani? Pri tem vprašanju se navežite na »pritisk skupine«.
- Zakaj mislite, da so bili izločeni ravno oni?
- Kaj bi izključeni posamezniki in posameznice lahko naredili?

Na tej točki ustavite diskusijo ter učence in učenke povabite, da vstanejo. Sledi aktivnost za izstop iz vloge. Učenci in učenke skupaj z vami stojijo v krogu ter se primejo za roke. Nekdo izmed učencev in učenk naj preko stiska dlani pošlje naokrog »signal« osebi, ki stoji na njegovi oz. njeni desni ali levi strani. Signal nato potuje v krogu tako, da vsak naslednji ponovi stisk roke svojemu sosedu ali sosedji, dokler ponovno ne doseže tistega, ki je signal poslal.

Z pomočjo te kratke aktivnosti učenci in učenke izstopijo iz svojih vlog ter ponovno postanejo del skupine – razreda. To je pomembno, saj se sicer negativni občutki učencev in učenk, ki niso bili del rdeče ali modre skupine, lahko prenesejo v nadaljevanje aktivnosti.

KORAK 3

Sedite nazaj v krog ter učencem in učenkam preberite citat Eleanor Roosevelt (**PRILOGA 1**) ter se navežite na pripadnost in izključevanje v vsakdanjem življenju. Pri tem si lahko pomagate z naslednjimi vprašanji:

- Ali vas je aktivnost spomnila na kakšno izkušnjo iz vašega življenja? Je bil kdo izmed vas kdaj izključen iz družbe prijateljev in prijateljic, znancev in znank? Zakaj?
- Kako se v resničnem življenju počutijo ljudje, ki so izključeni iz družbe?
- Kakšne posledice (psihične, socialne, ekonomske) lahko po vašem mnenju pusti takšna izključenost na človeku?
- Katere družbene skupine so izključene iz večinske družbe v naši državi? Kaj pa po svetu?
- Kakšne vrednote bi morali spodbujati, da bi bila naša družba bolj vključujoča?

KORAK 4

Učence in učenke naključno razdelite v manjše skupine (3–5) ter vsaki skupini razdelite šelešamer in pisala. Podajte tudi navodila za nadaljnje delo skupin:

- Kaj lahko vaša skupina kot skupnost tega razreda naredi v razredu, na šoli, v vašem kraju ali širše, da bi se vsi ljudje počutili sprejete, slišane in vključene?

Vsaka skupina naj si vzame nekaj minut za pogovor, nato pa naj učenci in učenke svoje ideje čimbolj jasno narišejo na plakat. Ko končajo, ponovno sedejo v krog, vsaka skupina pa svoje ideje predstavi ostalim. Če želijo, lahko svoje izdelke nalepijo na steno v razredu ali na šolski hodnik, da si jih bodo lahko ogledali tudi ostali učenci in učenke ter zaposleni in zaposlene na šoli.

Dodatni predlogi:

- Če je možno, aktivnost izvedite zunaj (na igrišču, na travniku, v parku) ali v telovadnici.
- Učenci in učenke naj bodo med aktivnostjo primerno obuti (športni copati ali športni čevlji).
- Za domačo nalogo lahko učenci in učenke pripravijo izdelek (spis, pesem, risbo, strip idr.), s katerim predstavijo, kaj dobrega je vsak izmed njih naredil za sočloveka, kdaj je ravnal drugače kot večina, se postavil v bran komu, ki je potreboval pomoč, ipd.

Kotiček za informacije:

- **Socialna izključenost v Sloveniji:** Martina Trbanc je leta 1996 opravila prve empirične raziskave na področju socialne izključenosti v Sloveniji. Z analizo je dobila naslednjo hipotetično sliko »tipičnega« socialno izključenega anketiranca: gre za starejšo, slabo izobraženo osebo, ki živi v zelo majhnem kraju, sama ali v razširjeni družini in se bodisi (najpogosteje) ukvarja s kmetovanjem bodisi je brezposelna ali občasno opravlja dela za plačilo ali pa le gospodinji. V Sloveniji tako prevladuje precej tradicionalna oblika socialne izključenosti, ki je koncentrirana v majhnih krajih, med starejšimi, slabo izobraženimi ljudmi, ostarelimi kmeti, brezposelnimi in osebami, ki opravljajo razna priložnostna dela za plačilo. Vir: <http://www.inst-antontrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1026.html> (Hvalič Touzery, b. l.).
- **Varuh oz. varuhinja človekovih pravic:** Glede na svoje pristojnosti si varuh oz. varuhinja človekovih pravic v Sloveniji med drugim prizadeva, da bi probleme delovnih razmerij, brezposelnosti in socialne varnosti, ki zadevajo številne ljudi, država bolje in reševala s sistemskim pristopom. Zato kot institucija, ki varuje človekove pravice, posveča več pozornosti težavam, ki se nanašajo na širšo socialno varnost posameznikov in posameznic, družin in družbenih skupin. Stalno javno opozarja in zahteva, da morajo vsi, ki v naši državi kreirajo širšo socialno politiko, zagotoviti vsakemu posamezniku in posameznici pogoje za človeka vredno življenje, za njegovo oz. njeno rast in razvoj, za uravnoteženo porazdelitev bremen, ki jih je prinesla tranzicija in vstop Slovenije v nove povezave, ipd. Vir: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-ozioroma-vkljucenost/?cHash=37cf5a26af727caa002cbda775d94817> (Cvahte, 2004).

- **Revščina v Evropi:** Revščina ali socialna izključenost sta leta 2017 ogrožali več kot tretjino prebivalstva v treh državah EU-ja, in sicer v Bolgariji (38,9 odstotka), Romuniji (35,7 odstotka) in Grčiji (34,8 odstotka). Najnižji delež tistih, ki jim je grozila revščina ali socialna izključenost, so zaznali na Češkem, in sicer 12,2 odstotka, na Finskem, kjer je znašal 15,7 odstotka, in na Slovaškem, kjer je bil 16,3-odstoten. V Sloveniji sta revščina ali socialna izključenost leta 2017 ogrožali 17,1 odstotka prebivalstva oziroma 345.000 ljudi. To je sicer manj kot leta 2016, ko je bilo takih ljudi 370.000 ali 18,4 odstotka prebivalstva. Vir: <https://www.rtvlo.si/evropska-unija/eu-revscina-ali-socialna-izkljucenost-ogrozata-113-milijonov-ljudi/469046> (MMC RTV SLO, 2018).
- **Pogled mladih na socialno pravičnost:** V oddaji RTV za otroke in mlade *Infodrom/Izodrom* mladi delijo svoje misli o tem, kako se med njimi opazi socialna izključenost. Vir: <https://www.youtube.com/watch?v=Ly9R7Fws-Uk> (RTV SLO, oddaja Infodrom, 2016).

Literatura in viri:

- Cvahte, B. (2004). *Revščina in socialna izključenost oziroma vključenost; Realnost človeških stisk v pobudah varuhu človekovih pravic*. Dostopno na spletnem portalu Varuha človekovih pravic: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-ozroma-vkljucenost/?cHash=37cf5a26af727caa002cbda775d94817> (pridobljeno 9. 8. 2019).
- Hvalič Touzery, S. (b. l.). *Slovar: socialna izključenost*. Dostopno na spletnem portalu Inštituta Antona Trstenjaka: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1026.html> (pridobljeno 9. 8. 2019).
- Infodrom. (2016). *Kako se opazi socialna izključenost?* Dostopno na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=Ly9R7Fws-Uk> (pridobljeno 9. 8. 2019).
- MMC RTV SLO. (2018). *EU: Revščina ali socialna izključenost ogrožata 113 milijonov ljudi*. Dostopno na spletnem portalu: <https://www.rtvlo.si/evropska-unija/eu-revscina-ali-socialna-izkljucenost-ogrozata-113-milijonov-ljudi/469046> (pridobljeno 9. 8. 2019).

07

PRIVILEGIJI NAPRODAJ

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 12–28

Dostop do čistega, varnega in zdravega okolja, do izobraževanja, do dostojnega dela je neenakomerno razporejen, tako družbeno kot geografsko. Nekateri ljudje so lahko že v izhodišču v slabšem položaju, saj jim je dostop do nekaterih dobrin in storitev težje dosegljiv, predvsem zaradi zasidranih struktur in sistemov. Od kod izhajajo te omejitve, jih je mogoče spremeniti, si zamišljati in soustvarjati pravičnejši svet? Aktivnost učencem in učenkam ponudi prostor za raziskovanje privilegijev, tako da ugotovijo, kateri se jim zdijo osebno pomembni. Namen aktivnosti je v prvi vrsti prevpraševati same strukture in sisteme, ki nekatere družbene skupine ali posameznike in posameznice privilegirajo, druge pa zatirajo, in ob tem ne vzbujati občutka krivde.

Ključne besede:

- privilegij
- neenakost
- pravičnost

Metode:

- delo v skupinah
- diskusija
- refleksija

Medpredmetne povezave:

- zgodovina
- tuji jezik

Pripomočki:

- odpadni papir za izdelavo bankovcev po 100 evrov (potrebno število je odvisno od skupin)
- pisala
- škarje

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke prepoznajo in raziskujejo lastne privilegije in privilegije drugih
- učenke in učenci spodbudimo k empatičnemu razmisleku o izkušnjah, ki jih imajo (ali nimajo) z določenimi privilegiji
- učenci in učenke razpravljajo o različnih privilegijih, do katerih imajo različne skupnosti omejen dostop (socialni, ekonomski, okoljski privilegiji ...)
- učenci in učenke razumejo, da noben privilegij ni pomembnejši od drugega, da je lahko za nekoga določen privilegij bistven, za nekoga drugega pa sploh ne
- učenci in učenke obravnavajo vzroke in posledice za manko privilegijev določenih družbenih skupin
- učenci in učenke razumejo povezavo med dostopom do privilegijev in zagotavljanjem človekovih pravic

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- razvijanje sposobnosti za razumevanje načela družbene pravičnosti
- seznanjanje s človekovimi pravicami, še posebej z ekonomskimi, socialnimi in kulturnimi pravicami
- razvijanje sposobnosti za razumevanje načela družbene pravičnosti

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Seznam privilegijev (za vsako skupino)

Navodila za izvedbo:

1

10 minut

KORAK 1

Preverite, ali učenci in učenke razumejo, kaj so privilegiji (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**). Nato jih naključno razdelite v manjše skupine po štiri.

2

15 minut

KORAK 2

Vsaki skupini izročite seznam privilegijev ter podajte naslednja navodila: »Vsaka skupina ima na seznamu naštetih privilegije. Za namene te aktivnosti nihče od vas zaenkrat nima nobenega od naštetih privilegijev. Vse smo vam vzeli, in če jih želite nazaj, jih morate odkupiti od mene. Vsak privilegij stane 100 evrov. Vsaka skupina bo prejela določen znesek, s katerim lahko odkupite privilegije. Skupaj se dogovorite, katere privilegije želite kot skupina odkupiti. Nato bomo pregledali vaš izbor privilegijev in razpravljali o vaših odločitvah.«

Nato skupinam razdelite različno število bankovcev po 100 evrov – enim več, drugim manj. Razpon med skupinami naj bo med 100 evrov in 1000 evrov. Sami določite, kakšno bo razmerje med skupinami. Vsaki skupini poleg bankovcev dodajte tudi listek, kjer je zapisana skupna vsota, ki jo je skupina prejela, ter škarje. Učenci in učenke imajo na voljo 10 minut, da se znotraj skupin pogovorijo in odločijo, katere privilegije želijo kupiti. Privilegije, ki jih skupina izbere, izrežejo iz seznama.

3

20 minut

KORAK 3

Po pretečenem času se učenci in učenke posedejo v krog, vsaka skupina pa poroča, katere privilegije je izbrala. Listke z izbranimi privilegiji razvrstijo na tla tako, da jih lahko vidijo tudi ostali. Sledi diskusija, pri kateri si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

— Kako ste se počutili ob aktivnosti?

Bodite pozorni na odzive učencev in učenk. Za nekatere je to nova izkušnja, saj nikoli niso razmišljali o privilegijih na tak način. Včasih je lahko aktivnost zelo spodbudna ali pa frustrirajoča. Morda kateri od njih v svojem vsakodnevnem življenju nimajo dostopa do številnih naštetih privilegijev, in soočenje s tem je zanje lahko izziv. Za druge je aktivnost lahko zelo čustvena, saj še nikoli niso pomislili na vse privilegije, ki jih imajo. To lahko vzbudi občutek krivde ali celo občutek sramu, sploh če stvari jemljejo kot samoumevne.

— Na kakšen način ste izbirali privilegije?

— Ste težko dosegli skupno odločitev?

— Kako je na vašo odločitev vplivala količina denarja, ki ste ga imeli na voljo?

(Nekatere skupine so zelo demokratične, vsak učenec in učenka npr. izbere en privilegij. Nekatere skupine, ki imajo manj denarja, nimajo te možnosti. Včasih različne vsote denarja spremenijo naše prioritete. Velikokrat bodo učenci in učenke v skupinah z manj denarja izbirali drugače, kot če bi imela skupina na voljo več denarja – odvisno od njihovih vrednot, od tega, kaj je komu pomembno in kaj ne.)

— Kaj na seznamu privilegijev vas je presenetilo?

(Velikokrat se ne zavedamo lastnih privilegijev. Razlog je tudi v tem, da je privilegij neviden, samoumeven, kadar smo ga deležni, saj o njem ne razmišljamo.)

— Zakaj smo po vašem mnenju za prikaz privilegijev izbrali ravno denar? Lahko bi na primer rekli, da je vsak privilegij vreden 5 žetonov. Kaj denar predstavlja?

(Ko imamo več denarja, lahko dejansko kupimo več privilegijev. Lahko se preselimo na novo lokacijo, kjer so okoljski privilegiji bolj dostopni, ali pa plačamo zasebnega zobozdravnika, da preskočimo dolge čakalne vrste. Denar je oblika privilegija. Ko imamo denar, je npr. strah pred izgubo službe manjši.)

- Zakaj smo po vašem mnenju dali skupinam različne vsote denarja? (Skupini, ki bi npr. dobila na voljo 500 evrov, bi se ta znesek morda zdel nizek, dokler ne bi odkrila, da je druga skupin dobila manj sredstev - to bi spremenilo perspektivo skupine o njenem trenutnem denarnem stanju. Neenaka razporeditev sredstev lahko privede do tekmovalnosti med skupinami, čeprav vsaka skupina sama zase razporeja sredstva, ki jih ima na voljo.)
- Lahko potegnete kakšne vzporednice med aktivnostjo in resničnim življenjem? Kakšne?

V nadaljevanju pogovora se navežite na človekove pravice ter na njihovo univerzalnost, nedeljivost in neodtujljivost (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

- Kako so človekove pravice povezane s privilegiji, ki so bili navedeni na seznamu?
- Naštejte nekaj primerov človekovih pravic ter poskušajte ugotoviti, v katero skupino pravic spadajo (državlanske, politične, ekonomske, socialne, kulturne pravice).
- Ali imamo ljudje po svetu enake pravice? Zakaj so pravice nekaterih ljudi bolj spoštovane kot pravice drugih ljudi? Kdo je odgovoren za to?
- Kateri so najpomembnejši mednarodni dokumenti s področja človekovih pravic?
- Kaj lahko naredimo, da bi pripomogli k uresničevanju človekovih pravic za vse ljudi?
- Kako bo ta aktivnost in to, kar ste spoznali v njej, vplivala na vaše ravnanje?

Dodatni predlogi:

- Seznam privilegijev lahko prilagodite tako, da diskusijo navežete na vrste privilegijev, ki jih želite izpostaviti (privilegiji etnične pripadnosti, okoljski privilegiji, spolni privilegiji, družbeni privilegiji, verski privilegiji idr.).
- Ob zaključku diskusije lahko naslovite še druge teme, ki se vam morda zdijo relevantne za posamezen razred, nato pa povzemite glavne misli, ki so jih učenci in učenke delili med pogovorom.
- Pri delu učencev in učenk v skupinah lahko eksperimentirate s hitrostjo (npr. dopustite več ali manj časa za odločanje), z velikostjo skupine, s pravili (npr. uvedete »noro razprodajo«, ko v zadnji minuti aktivnosti določeni privilegiji stanejo 50 evrov) in z razporeditvijo denarja (npr. velika neskladnost med zneski ali pa enaki zneski za vse skupine).
- Ogled videoposnetka organizacije Amnesty International »Vsi se rodimo svobodni – Splošna deklaracija človekovih pravic«, dostopnega na <https://youtu.be/3ZVnEjNDsG8> (pridobljeno 30. 4. 2020).

Kotiček za informacije:

- **Privilegij** je posebna pravica oz. ugodnost, ki omogoča določenemu družbenemu sloju, skupini ljudi ali posamezniku oz. posameznici poseben, boljši položaj, ki ga preostali ljudje niso deležni. Poznamo več vrst privilegijev: socio-ekonomski, verski, spolni, privilegij bele kože ipd. Če je človek privilegirani na nekem področju, ne pomeni nujno, da je njegovo življenje enostavno ali da mu ni treba vložiti veliko truda ali dela za dosego cilja. Pomeni zgolj to, da se mu ni treba soočati z ovirami in omejitvami, s katerimi se na primer sooča nekdo drug, ki ni deležen istih privilegijev. Primer: kadar najdemo v bogatih soseskah več parkov in zelenja kot v revnih delih velemest, gre za okoljski privilegij.
- **Privilegij bele kože** je socialni fenomen. Njegova definicija sicer ni fiksna, je pa vselej odraz sistemskih prednosti, ki jih imajo v določenih družbah svetlopolti ljudje v primerjavi z ostalimi, ki so večkrat žrtve strukturnega rasizma. Izhaja iz posledic kolonializma in časov trgovine s sužnji, vendar se ga bolj kot za opise ovir, ki jih imajo žrtve rasizma, uporablja za opise skritih privilegijev, ki jih imajo svetlopolti ljudje v družbah, kjer prevladuje rasizem. Bela barva kože je tako socialna norma, kar pomeni, da svetlopoltim ni treba razmišljati o svoji barvi kože.
- **Presečnost** (intersekcionalnost): moč, privilegij in zatiranje so pogosto izjemno prepleteni in se lahko tudi spreminjajo, saj je posameznik ali posameznica v enem ali več vidikih svojega življenja lahko sorazmerno privilegirani oz. privilegirana, hkrati pa doživlja predsodke, diskriminacijo ali zatiranje, ki izhajajo iz drugih vidikov njegovega oz. njenega družbenega ozadja ali identitete. Presečnost skuša razložiti, kako se te različne spremenljivke združujejo

ter oblikujejo izkušnje, identiteto in družbo. Pojem je skovala afroameriška pravna teoretičarka Kimberle Williams Crenshaw v svojem slavnem eseju iz leta 1989, kjer opisuje izkušnjo svoje stranke, ki sta ji spol in hkrati etnična pripadnost onemogočala dostop do nekaterih pravic/storitev.

- **Človekove pravice razvrščamo v tri generacije:** 1. generacija: državljske in politične pravice; 2. generacija: ekonomske, socialne in kulturne pravice; 3. generacija: solidarnostne in kolektivne pravice. Ne glede na to, kako človekove pravice razvrščamo, so vse enako pomembne, saj skupaj sestavljajo celoto. Ni jih potrebno kupiti, si jih prislužiti ali podedovati; so neodtujljive in nihče jih nima pravice iz kakršnegakoli razloga komurkoli odvzeti. Enakovredno se nanašajo na vse ljudi sveta, kjerkoli in ob kateremkoli času živijo, zato so univerzalne. Človekove pravice so nedeljive, medsebojno odvisne in medsebojno povezane, zato jih ne moremo obravnavati ločeno drugo od druge. Več informacij je dostopnih na povezavi spletni strani organizacije Amnesty International: <https://sola.amnesty.si/o-clovekovih-pravicah.html>.

Literatura in viri:

- Safe Zone Project. (2019). *Privilege for sale*. Dostopno na: <https://thesafezoneproject.com/activities/privilege-for-sale-coming-out-handout> (pridobljeno 30. 4. 2020).
- En svet za vse ljudi. (2017). *V čevljih drugEGA*. Ljubljana: Humanitas.
- Crenshaw, K. (1989). *Demarginalizing the intersection of race and sex*. Dostopno na povezavi <https://web.archive.org/web/20180513141436/https://philpapers.org/archive/CREDTI.pdf> (pridobljeno 30. 4. 2020).
- Amnesty International. (2020). *O človekovih pravicah*. Dostopno na: <https://sola.amnesty.si/o-clovekovih-pravicah.html> (pridobljeno 30. 4. 2020).
- Varuh človekovih pravic RS. (b.l.). *Mednarodni pravni akti s področja človekovih pravic*. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/> (pridobljeno 30. 4. 2020).

08

ŽIVLJENJSKI KROG MOBILNEGA TELEFONA

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 90 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 18–30

Učenci in učenke med aktivnostjo spoznajo razliko med linearnim in krožnim gospodarstvom ter ugotovijo, da je za izdelavo njim povsem samoumevnega izdelka, kakršen je mobilni telefon, potrebno veliko naravnih virov. Ti so omejeni, hkrati pa je zaradi ideologije potrošništva povpraševanje po njih (pre)veliko. Če k temu dodamo še zavedanje o slabih socialnih standardih delavcev in delavk (ali celo suženjskega in otroškega dela) v globalni dobavni verigi, imamo več kot dovolj razlogov za prevpraševanje obstoječih praks našega vsakdanjega delovanja ter za spodbujanje krožnih in drugih trajnostnih alternativ.

Ključne besede:

- naravni viri
- linearno gospodarstvo
- krožno gospodarstvo
- potrošništvo

Metode:

- igra vlog
- delo v skupinah
- ogled videoposnetka
- diskusija
- delo s fotografskim gradivom
- uporaba računalnika

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke aktivno sodelujejo v igri vlog, pri delu v skupini ter pri skupinski razpravi
- učenci in učenke spoznajo, da so naravni viri omejeni in da jih je oz. bo zaradi prekomerne uporabe pričelo primanjkovati
- učenci in učenke razumejo razliko med linearnim in krožnim gospodarstvom
- učenci in učenke se zavedajo, da se tako v Sloveniji kot drugje po svetu najpogosteje odvijata le prodaja in potrošnja izdelkov, s katerimi sta v veliki meri povezani tudi okoljska in družbena nepravilnost

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- pridobivanje osnovnih informacij o kapitalističnem gospodarstvu
- razvijanje sposobnosti za razumevanje načela družbene pravičnosti
- razvijanje sposobnosti etičnega presojanja in spoznavanje ekonomskih in družbenorazvojnih alternativ, ki omogočajo trajnostni razvoj
- spoznavanje nekaterih značilnosti in učinkov globalizacije

Pripomočki:

- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- lego kocke, ki predstavljajo sestavine mobilnega telefona (v sedmih različnih barvah: 16 kosov vsake barve),
- 2 škatli, ki predstavljata smetnjaka
- 6 kuvert

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Predstavitev poteka igre
- **PRILOGA 2:** Kartice z navodili
- **PRILOGA 3:** Kuponi za trgovanje (v štirih različnih barvah: 10 kuponov z napisom »1 mobilni telefon« in 20 kuponov z napisom »1 sestavina« v vsaki barvi)
- **PRILOGA 4:** Tabela o izdelavi mobilnega telefona
- **PRILOGA 5:** Dodatna navodila za delo posameznih skupin
- **PRILOGA 6:** Zemljevid »Potovanje mobilnega telefona«
- **PRILOGA 7:** Infografika o kobaltu

Navodila za izvedbo:

PREDPRIPRAVA

Učenci in učenke bodo del dejavnosti izvajali v šestih manjših skupinah, zato mize razporedite na šest »otokov«. Pripravite tudi šest kuvert z materiali (**PRILOGE 2–5**). Pri izvedbi delavnice si lahko pomagata s predstavitevijo poteka igre (**PRILOGA 1**).

1

10 minut

KORAK 1

Življenje brez telefona si težko predstavljamo, le malo pa vemo o tem, kaj se z njim dogaja pred in po naši uporabi. Preverite, ali učenci in učenke vedo, da so telefoni, ki jih uporabljamo tudi v Evropi, večinoma izdelani v Aziji. Na tablo projicirajte zemljevid »Potovanje mobilnega telefona« (**PRILOGA 6**) in pojasnite izvor naravnih virov za izdelavo mobilnega telefona. Nato jim pokažite še infografiko o kobaltu (**PRILOGA 7**) ter jim podrobneje predstavite primer pridobivanja te rudnine. Ob tem učencem in učenkam pojasnite, da so naravni viri omejeni in da jih je zaradi velikega povpraševanja že pričelo zmanjkovati. Napovejte jim, da bodo zato v naslednjih dveh urah spoznavali življenjski krog mobilnega telefona.

2

15 minut

KORAK 2

Učence in učenke razdelite v dve skupini (A in B), ki sta znotraj razdeljeni še na tri podskupine: izdelovalce in izdelovalke, trgovce in trgovke, uporabnike in uporabnice (**PRILOGA 1 – stran 1**).

Podrobno pojasnite navodila za delo v skupinah, pri čemer lahko navodila projicirate tudi na tablo (**PRILOGA 1 – strani 2–4**). Nato vsem skupinam razdelite ustrezne pripomočke v kuvertah: kartice z navodili (**PRILOGA 2**), kupone za trgovanje (**PRILOGA 3**), tabelo o izdelavi mobilnega telefona (**PRILOGA 4**) ter liste z dodatnimi navodili za delo posameznih podskupin (**PRILOGA 5**). Razdelite jim tudi ustrezno število lego kock, ki predstavljajo naravne vire, ter škatli, ki predstavljata smetnjaka. Pri tem učence in učenke opozorite, da ima vsaka skupina v kuverti tudi dodatna navodila, ki so skrivnost in jim lahko pomagajo do zmage (zato naj jih ne razkrijejo ostalim skupinam).

Skupine odprejo kuverte in preberejo dodatna navodila. Za lažje razumevanje poteka igre skupine odigrajo 1. krog z vašo pomočjo, nato pa učenci in učenke nadaljujejo sami.

1. Skupini uporabnikov in uporabnic naglas, da ju slišijo vsi v razredu, prebereta kartici z navodili št. 1, ki so enaka.
2. Kje boste kupili telefon? Pri trgovcih in trgovkah.
3. En uporabnik oz. uporabnica odide k trgovcem in trgovkam.
4. Trgovci in trgovke še nimajo telefona. Kje ga bodo dobili? Pri izdelovalcih in izdelovalkah.
5. En trgovec oz. trgovka odide k izdelovalcem in izdelovalkam, a ti telefona še nimajo.
6. Izdelovalci in izdelovalke s pomočjo tabele o izdelavi mobilnega telefona izdelajo telefon.
7. Izdelovalci in izdelovalke prodajo telefon trgovcu oz. trgovki, ki ga plača s kuponom »1 mobilni telefon«.
8. Trgovec oz. trgovka se vrne k svoji skupini, ki telefon nato proda uporabniku oz. uporabnici, ki ga plača s kuponom »1 mobilni telefon«.
9. Uporabnik oz. uporabnica se vrne k svoji skupini, kjer znotraj skupine (tišje, da slišijo le člani in članice skupine) preberejo kartici z navodili št. 2.
10. Na podlagi usmeritev na kartici z navodili št. 2 začne teči nov krog igre.

3

15 minut

KORAK 3

Igra se odvija glede na navodila, ki ste jih podali ustno in v pisni obliki. (Med igro opazujte vedenje učencev in učenk ter skrbno spremljajte tudi dogajanje pri obeh smetnjakih: skrbite za to, da se sestavine iz smetnjaka skupine A vračajo k izdelovalcem skupine A in jih bodo ti ponovno uporabili. Telefoni, ki končajo v smetnjaku skupine B, ne smejo v ponovno uporabo.)

KORAK 4

Skupine preštejejo število kuponov, vi pa vpišite rezultate v tabelo, ki jo s pomočjo predstavitve PowerPoint narišite ali projicirajte na tablo (**PRILOGA 1 – stran 5**). Zmagovalno skupino določite glede na pravilo, da zmaga najbogatejša skupina. (Primerjajte število kuponov za celotno skupino A in celotno skupino B. Ker so kuponi krožili le znotraj skupine, bo pri obeh skupinah število enako tako na začetku kot na koncu igre: 20 kuponov »1 mobilni telefon« in 40 kuponov »1 sestavina«. V tej fazi se ne poglobljajte v razporejenost kuponov med podskupinami.)

Ker zmagovalne skupine ni bilo mogoče določiti s številom kuponov, napovejte, da boste zmagovalno skupino določili glede na količino uporab(lje)nih naravnih virov – skupine preštejejo naravne vire in število telefonov, vi pa rezultate vpišite v novo tabelo, ki jo – tako kot pred tem – s pomočjo predstavitve PowerPoint narišite ali projicirajte na tablo (**PRILOGA 1 – stran 6**).

Zmagovalna skupina je določena glede na pravilo, da zmaga najbogatejša skupina. (Primerjajte število naravnih virov za celotno skupino A in celotno skupino B. V tej fazi se ne poglobljajte v razporejenost naravnih virov med podskupinami. Predvideni rezultat je, da bo zmagala bogatejša skupina A, ki bo imela več naravnih virov. Preverite, kje so naravni viri skupine B, saj sta imeli obe skupini na začetku enako količino – končali so v smetnjaku.)

KORAK 5

Sledi izstop iz vlog. Učencem in učenkam pojasnite, da je igra končana, zato naj zdaj sedejo v krog.

Učenci in učenke se na ta način tudi fizično premaknejo in spremenijo pozicijo, kar jim pomaga, da izstopijo iz vlog, ki so jih imeli v skupini.

Pojasnite jim, da je bila zmagovalna skupina znana že vnaprej. Kartice z navodili so se razlikovale tako, da je skupina A z naravnimi viri delovala bolj razsodno. Učenci in učenke naj primerjajo npr. kartici z navodili št. 2 za obe skupini. Nato jim pojasnite, da je skupina A delovala po načelih krožnega gospodarstva, skupina B pa po načelih linearnega gospodarstva. Pojma še dodatno obrazložite s prikazom videoposnetka [Re-Thinking Progress: The Circular Economy](#) (Ellen MacArthur Foundation, 2011). Razliko med krožnim in linearnim gospodarstvom lahko dodatno podkrepite s pomočjo grafičnega prikaza (**PRILOGA 1 – stran 7**), ki ga projicirajte na tablo.

KORAK 6

Nadaljujte z diskusijo o izvedeni aktivnosti in utrjevanjem poznavanja novih pojmov, pri čemer si lahko pomagate z naslednjimi vprašanji.

Utrjevanje pojma »linearno gospodarstvo« in njegovo prevpraševanje:

- Kateri od omenjenih/skiciranih modelov odraža naše delovanje?
- Od kod prihajajo naravni viri in kje so izdelki narejeni?

Za pomoč lahko na tablo projicirate zemljevid o potovanju mobilnega telefona, ki so si ga učenci in učenke ogledali že na začetku aktivnosti (**PRILOGA 6**). Ob tem omenite problematiko slabih socialnih in okoljskih standardov v proizvodnji. Preverite, ali učenci in učenke vedo, da so skoraj vsi naši telefoni izdelani v Aziji, prodajajo in uporabljajo pa se po vsem svetu.

- Kaj se zgodi z izdelkom, ko ga nismo uporabljati?

Pri tem izpostavite problematiko izvoza odpadne elektronike v države globalnega juga, pokažete pa lahko tudi kakšno fotografijo delavcev in delavk na odpadnih ter omenite njihove zdravstvene težave, nevarnosti tega početja za ljudi in okolje idr. (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

Utrjevanje pojma »omejeni naravni viri«

- Ali ste člani in članice podskupin skupine B vedeli, da vam zmanjkuje naravnih virov? Katere podskupine ste to vedele oz. tega niste vedele? Katere ste to izvedele prej, katere pozneje, katere pa tega do konca igre niste izvedele?
- Kako lahko to povežete z resničnim življenjem? Ali se ljudje zavedamo, da so naravni viri omejeni? Ali imamo kakšne podatke, koliko naravnih virov sploh še je na »zalogi«?
- Ali menite, da bi nas morala podjetja, ki izdelujejo telefone, obveščati o tem? Kaj menite o tem, da bi na telefonu pisalo, da je bilo za njegovo izdelavo potrebno X g kobalta, ki je omejeni naravni vir (npr. tako, kot je na tobačnih in alkoholnih izdelkih napisano opozorilo, da ti izdelki škodijo našemu zdravju)?

Utrjevanje pojma »krožno gospodarstvo«

- Kdaj in zakaj zamenjate telefon in kako pogosto se to dogaja? (Prevpraševanje naših vrednot – ali je nekdo, ki ima najnovejši/najdražji telefon, zaradi tega res boljši/pomembnejši?)
- Kaj storite s starim modelom telefona?

Ob tem v internetni brskalnik vtipkajte »kam z odsluženim telefonom« ter učencem in učenkam predstavite katero od spletnih strani, na kateri lahko najdejo informacije o zabojnikih za odpadno električno in elektronsko opremo. Zaželeno so tudi pojasnila o pravicah potrošnikov in potrošnic: ob nakupu novega aparata je trgovec oz. trgovka zakonsko zavezan oz. zavezana, da poskrbi za ustrezno reciklažo starega – če mu kupec oz. kupka slednjega seveda preda.

- Ali lahko vaša uporaba mobilnih telefonov postane (še) bolj trajnostna?

Predstavite primere dobrih praks, npr. zbiralno akcijo [e-cikliraj](#), ponovno uporabo elektronskih izdelkov slovenskega društva [Duh Časa](#), ali primer iz ZDA, kjer poznajo bankomat za odslužene telefone – [ecoATM](#). Obstaja pa tudi pravični telefon – [Fairphone](#), ki skuša v čim večji meri vključevati materiale za izdelavo mobilnega telefona, ki prihajajo iz pravične trgovine (100-odstotno je to nemogoče zaradi netransparentnosti dobavnih verig). Slovenski primer dobre prakse na podobnem področju je podjetje Iskraemeco, ki izdeluje pravične števice.

Za zaključek diskusije učence in učenke spodbudite k razmisleku, kako bi lahko tudi na vaši šoli organizirali in izvedli aktivnosti krožnega gospodarstva ali solidarnostne ekonomije (npr. izmenjevalnica oblačil, ki je vedno bolj priljubljena oblika izmenjave dobrin v Sloveniji).

Dodatni predlogi:

- **Prilagoditev materialov za naravne vire:** Materiale za igro lahko prilagodite tako, da dodate še lego kocke bele barve, ki predstavljajo »skrivnostno sestavino« telefona. Ta skrivnostna sestavina je delovna sila, a tega učencem in učenkam ne izdajte. Sami naj jo dodajo k vsakemu telefonu (skupina B) – tudi če menjajo le eno od sestavin (skupina A). Ob koncu igre jih vprašajte, za katero sestavino gre. Ko ugotovijo pravilen odgovor, se skupaj pogovorite o socialnih standardih v globalni dobavni verigi. Predstavite lahko npr. razmere v rudnikih kobalta v DR Kongo, pri čemer pa nujno izpostavite dejstvo, da razmere niso enake v vseh industrijskih in obrtniških rudnikih. Pri pogovoru o otroškem delu preverite, ali učenci in učenke razumejo, da otroci, ki delajo, nimajo ustreznih (sistemskih) izhodiščnih možnosti, da bi se lahko odločili, če bodo delali ali raje hodili v šolo.
- **Možnost za razširitev na tri šolske ure:** Skupine bodo skušale oponašati globalno dobavno verigo. Predstavite jim pojem »globalna dobavna veriga« ter preverite njihovo razumevanje pojma (časovna umestitev: Korak 1). Navežite se na zaključek igre in rezultate, ki ste jih pred tem zapisali v tabele. Primerjava rezultatov je mogoča tudi med podskupinami znotraj

skupin A in B: Katera podskupina ima največ/najmanj kuponov/naravnih virov? Zakaj ima ena podskupina več kuponov/naravnih virov kot druga? Ali razmerja iz igre odražajo razmerja iz vsakdanjega življenja? (Časovna umestitev: Korak 6). V nadaljevanju se navežite na zaključek igre in rezultate, zapisane v tabelah. Uporabnike in uporabnice skupine B vprašajte: Ali ste vedeli, da vaši skupini zmanjkuje naravnih virov? Zakaj ste/niste vedeli? Ali ste/bi ravnali drugače, če bi vedeli? Navezava na vsakdanje življenje: Ali vemo in se zavedamo, da naravnih virov zmanjkuje? Ali ravnamo/bi ravnali drugače, če bi vedeli? (Časovna umestitev: Korak 6).

- V diskusiji se lahko navežete tudi na razumevanje bogastva: Ali je bogat človek tisti, ki ima denar in mobilni telefon, ali tudi tisti, ki ima naravne vire? Nadaljujete lahko z navezavo na vsakdanje življenje in ponovite vprašanje: Ali najnovejši mobilni telefon pomeni, da je človek bogat? (Časovna umestitev: Korak 6).

Kotiček za informacije:

- **Kobalt** je glavna sestavina litij-ionskih baterij, ki se danes uporabljajo tako v mnogih elektronskih izdelkih kot tudi pri vse številnejših električnih avtomobilih. Kobalt je pogosto izkopen kot stranski produkt pri pridobivanju bakra in niklja. Kar dve tretjini svetovnih zalog kobalta se nahajata v bakrovem pasu v Demokratični republiki Kongo, od koder rudo prodajo na Kitajsko ter tam vgradijo v baterije ali pa prodajo naprej v ZDA. 80 odstotkov kobalta iz DR Kongo je pridobljenih industrijsko, ostalih 20 odstotkov pa v »obrtinskih« rudnikih. Slednje praviloma pomeni slabe varnostne in zdravstvene pogoje delavcev in delavk, med katerimi so tudi otroci, ki so plačani najslabše (ali sploh nič). Organizacija Amnesty International opozarja, da v neindustrijskih rudnikih DR Kongo dela približno 40.000 otrok. V letu 2017 je otroško delo priznala tudi vlada DR Kongo in se zavezala, da ga bodo do leta 2025 odpravili.
- **Vpliv na okolje** je negativen pri obeh oblikah rudarjenja. A zaradi naraščajočega povpraševanja, ki presega ponudbo, cena kobalta raste, zato ljudi, ki v rudnikih po svetu iščejo svojo priložnost za zaslužek in/ali preživetje, ne manjka. Veliko povpraševanje v razvitih državah je povezano tudi z notranjimi in regionalnimi konflikti in z vojnami, ki so (ne)posredno povezane z nadzorom nad surovinami. Kot kaže, se bo povpraševanje v prihodnosti še povečevalo, zato si veliki porabniki (kot je npr. Apple, Tesla, Volkswagen) že urejajo odkup kobalta neposredno od rudarjev. S tem si bodo zagotovili zadostne količine dragocene rude, hkrati pa naj bi jim to omogočilo večji nadzor nad socialnimi in okoljevarstvenimi pogoji pri njegovem pridobivanju.
- **Odrast:** Obstoječa politika in gospodarstvo prepoznava tujo nujo po globokih spremembah, a jih ne znata uveljaviti v zadostni meri. Dokler ideja o krožnem gospodarstvu ostaja v paradigmi neskončne rasti, bo namreč še vedno problematična. Glavni namen varčnosti je ohraniti možnosti gospodarske rasti. Neomejena rast na omejenem planetu pa enostavno ni mogoča. S tem se ukvarja koncept odrast (angl. *degrowth*), ki je opredeljen kot krčenje proizvodnje in potrošnje, ki poveča blaginjo človeka in izboljša ekološke razmere ter enakost na planetu. Odrast poziva k prihodnosti, v kateri družbe živijo v okviru okoljskih zmožnosti, z odprtimi lokalnimi gospodarstvi in enakopravneje porazdeljenimi bogastvi v okviru novih oblik demokratičnih institucij. Gre za večplasten družbenopolitični projekt, ki želi mobilizirati podporo za spremembo smeri razvoja. Na makro ravni gre za spremembo gospodarstva in političnih institucij, na mikro ravni pa za spremembo osebnih vrednot in želja. Prihodek in materialno udobje se bosta v okviru trajnostne odrasti pri mnogih zmanjšala, vendar je cilj, da tega ne doživimo kot izgubo blaginje.
- **Največje odlagališče elektronskih odpadkov** je v Akri, glavnem mestu zahodnoafriške države Gane. Gre za klasičen primer neodgovornega ravnanja s temi odpadki: njihovo skladiščenje in recikliranje v skladu s pravili bi bilo drago, zato se združenjem podjetij oz. koncernom to ne izplača. Podjetja, ki so odgovorna za skladiščenje in recikliranje elektronskih odpadkov, te raje pošiljajo na ilegalna odlagališča v industrijsko manj razvite države globalnega juga. Ljudje, med njimi so tudi številni mladi in celo otroci, ki delajo na teh smetiščih, imajo pogoste zdravstvene težave (pri zažiganju plastike uhajajo v zrak različni strupeni plini, različni spoji na ploščah elektronskih naprav so narejeni iz svinca ipd.) (Kocbek v Mladina, 2019).

Literatura in viri:

- Amnesty International. (b. l.). *Is my phone powered by child labour?* Dostopno na: <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/06/drc-cobalt-child-labour> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Amnesty International. (2017). *Infografika »Movement of cobalt from mine to global market«.* Dostopno na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/09/democratic-republic-of-congo-government-must-deliver-on-pledge-to-end-child-mining-labour-by-2025> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Council on foreign relations. (2019). *Global conflict tracker: Violence in the Democratic republic of Congo.* Dostopno na: <https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/violence-democratic-republic-congo> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Društvo Duh časa. (b. l.). *Na poti v gospodarstvo, osnovano na virih.* Dostopno na: <https://www.duh-casa.si> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- EcoATM. (b. l.). *Sell you old cell phones or tablets for cash.* Dostopno na: <https://www.ecoatm.com> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Ekologi brez meja. (8. 7. 2014). *Evropa snuje pot v krožno gospodarstvo, kaj pa mi?* Dostopno na: <https://ebm.si/zw/o/2014/evropa-snuje-pot-v-krožno-gospodarstvo-kaj-pa-mi> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Ellen MacArthur Foundation. (2011). *Re-Thinking Progress: The Circular Economy.* Dostopno na: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/concept> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Ellen MacArthur Foundation. (2016). *Slovenia joins the Circular Economy 100 Programme.* Dostopno na: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/news/slovenia-joins-ce100> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Ferris, R. (23. 2. 2018). *Why companies are scrambling for the once little-known element cobalt?* Dostopno na spletnem portalu CNBC: <https://cnbc.com/2018/02/23/why-companies-are-scrambling-for-the-once-little-known-element-cobalt.html> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Infodrom. (13. 11. 2013). *Kam z elektronskimi odpadki?* Dostopno na spletnem portalu: <https://otroski.rtvsl.si/infodrom/prispevek/1231> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- *Infografika »Potovanje pametnega telefona«.* (2016). V slovenščino prevedel in oblikoval Humanitas; originalni vir na spletnem portalu: www.weed-online.org.
- Kocbek, D. (2019). *Elektronski odpadki so strupena dediščina digitalne dobe.* V: Mladina. Dostopno na: <https://www.mladina.si/190862/elektronski-odpadki-so-strupena-dediscina-digitalne-dobe> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Wikipedia. (2020). *List of mobile phone makers by country.* Dostopno na: https://wiki2.org/en/List_of_mobile_phone_makers_by_country (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Wikipedia. (2020). *Mobile phone recycling.* Dostopno na Wikipediji: https://en.wikipedia.org/wiki/Mobile_phone_recycling (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Wikipedia. (2020). *Oskrbovalna veriga.* Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Oskrbovalna_veriga (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Pangerl, T. (2011). *Koga kliče mobilnik z odlagališča?* Dostopno na: https://issuu.com/fit_media/docs/eoL_56 (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Petrovič, N. (b. l.). *Od gospodarstva h gospodarjenju; Fakulteta za management.* Dostopno na: http://www.fm-kp.si/novice/od_gospodarstva_h_gospodarjenju (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Poos, W. H. (ur.). (2014). *Spoznaj svoj življenjski slog: priročnik pametnih telefonov. Spodbujanje trajnostnega razvoja v izobraževalnih programih za (mlajše) odrasle.* Andragoški center Slovenije. Dostopno na: http://www.knowyourlifestyle.eu/images/uploads/kyL_1_handy_slo.pdf (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Walt, V., Meyer, S. (23. 8. 2018). *Blood, Sweat and Batteries (Special report: Cobalt, Child Labour and your Smartphone battery).* Dostopno na: <http://fortune.com/longform/blood-sweat-and-batteries> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- ZEOS. (b. l.). *Odpadna električna in elektronska oprema.* Dostopno na: <http://www.zeos.si/sl/ravnanje-z-odpadki/odpadna-elektri%C4%8Dna-in-elektronska-oprema.html> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- ZEOS. (b. l.). *Projekt E-cikliraj izredno razširil mrežo zbiralnikov.* Dostopno na: <https://www.zelenaslovenija.si/nc6087/projekt-e-cikliraj-izredno-razsiril-mrezo-zbiralnikov> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Živčič, L. (2015). *Odgovor na družbene, ekonomske in okoljske meje rasti: predstavitev koncepta odrast (degrowth) ter njegova raba v praksi.* Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, 262, str. 151. Dostopno na: http://www.ckz.si/arhiv/262/262_CKZ_TISK_notranja.pdf (pridobljeno 10. 6. 2020).

09

SVETOVNA KAVARNA O MIGRACIJAH

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 45 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 12–30

Splošna deklaracija človekovih pravic je bila sprejeta po 2. svetovni vojni. Njeno poznavanje je pomembno tudi za razumevanje in razlago pojava begunstva ter pravic ljudi na begu. Vsi ljudje se namreč rodimo svobodni ter imamo enako dostojanstvo in enake pravice, med drugim tudi pravico do prostosti in osebne varnosti. Vsakdo ima tudi pravico zapustiti svojo državo in pravico do pribežališča pred preganjanjem. Na podlagi odlomkov iz knjige *NK Svoboda* avtorja Žige X. Gombača se učenci in učenke identificirajo z osebo, ki mora bežati iz svoje domovine, ter razmišljajo in ugotavljajo, kaj odlomek sporoča in katere človekove pravice so bile tej osebi kršene. Razmišljajo o sobivanju različnih ljudi in skupin ter o medsebojnem spoštovanju in medkulturnem dialogu.

Ključne besede:

- Splošna deklaracija človekovih pravic
- človekove pravice
- otrokove pravice
- migracije
- begunstvo

Metode:

- delo v skupinah (po metodi svetovne kavarne)
- delo z besedilom
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke se seznanijo s pojmi, kot so človekove pravice, migracije in begunstvo
- učenci in učenke se s pomočjo odlomkov iz knjige poskušajo identificirati z osebo, ki so ji kršene človekove pravice
- učenci in učenke bolje razumejo osebne stiske ljudi, ki morajo bežati, in razvijajo empatijo
- učenci in učenke prepoznavajo kršitve človekovih pravic v zgodbah in vsakdanjem življenju

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- spoznavanje stanja človekovih pravic v Sloveniji in svetu
- razvijanje kritičnega pogleda na uresničevanje človekovih pravic v svetu in na aktualna družbena, politična, ekonomska in ekološka vprašanja

Medpredmetne povezave:

- geografija
- zgodovina
- tuji jezik

Pripomočki:

- plakati (1 za vsako skupino)
- flomastri petih različnih barv (1 komplet za vsako skupino)
- listki petih barv (število je odvisno od velikosti skupin)
- manjša škatla ali vrečka iz blaga

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Navodila za delo skupin

Navodila za izvedbo:

V primeru, da ima kdo izmed učencev ali učenk begunsko izkušnjo, presodite, ali je aktivnost kljub temu primerna za izvedbo v razredu. Spomini na travmatične dogodke lahko pri takšnem učencu oz. učenki izzovejo nelagodje, nemir ali druge negativne občutke oz. vedenja, zato bodite dodatno pozorni na potek aktivnosti.

Predpriprava:

Prostor pripravite tako, da bo omogočal izvedbo metode »svetovna kavarna« (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**). V razredu razvrstite mize in stole v obliki petih omizij (pet miz, za vsako mizo 3–5 stolov). Na vsako mizo položite narobe obrnjen plakat z navodili za delo posamezne skupine (**PRILOGA 1**). Na vsak plakat položite tudi listek v eni izmed petih barv ter paket flomastrov petih barv. Listke petih barv pripravite v količini, potrebni za skupno število sodelujočih učencev in učenk, tako da bodo ti tvorili pet skupin po 3–5 učencev oz. učenk. Listke med seboj zmešajte ter jih shranite v škatlo oz. vrečko.

1

5 minut

KORAK 1

Ko učenci in učenke vstopijo v razred, jim ponudite škatlo oz. vrečko z listki, pri čemer naj vsak naključno izbere svoj listek. Nato naj se usedejo za mizo, na kateri je listek ustrezne barve. Na ta način bodo oblikovane skupine po 3–5 učencev in učenk (odvisno od števila sodelujočih).

Podajte navodila o poteku »svetovne kavarne«:

- Oblikovali ste pet skupin, v okviru katerih se boste pogovarjali o razumevanju besedila oz. slike na plakatu, si izmenjali svoja mnenja ter izkušnje ter poskušali odgovoriti na zastavljena vprašanja.
- Vaše odgovore in mnenja s flomastrom zapišite na plakat. Pri vsakem omizju je flomaster druge barve, tako da se bodo zapisi posameznih skupin razlikovali med seboj.
- V vsakem krogu boste imele skupine na voljo 5 minut za pogovor, ob mojem znaku (plosk) pa se bodo presedle k naslednjemu omizju (v smeri urinega kazalca).
- Vsaka skupina naj izbere poročevalca ali poročevalko, ki bo ves čas aktivnosti pri vaši mizi ter bo vsem drugim skupinam predstavil oz. predstavila vaše ugotovitve.
- Ko se skupine zamenjajo, poročevalec oz. poročevalka novi skupini na kratko predstavi ugotovitve prejšnje skupine, nova skupina pa nato ugotovitve dopolni s svojimi odgovori in mnenji ter jih s flomastrom druge barve dopiše na plakat.
- Vsaka skupina bo obiskala vseh pet omizij, zato bodite pri pogovoru hitri in učinkoviti, da vam ne zmanjka časa.

2

25 minut

KORAK 2

Skupinam nakažite, da se svetovna kavarna lahko začne. Vsaka skupina si najprej ogleda sliko oz. prebere odlomek na plakatu. Člani in članice skupine se nato med seboj pogovorijo ter poskušajo odgovoriti na zastavljena vprašanja. Pri plakatih, na katerih so predstavljeni odlomki iz knjige, skupine zapišejo tudi tri iztočnice, ki se jim ob prebranem odlomku pojavijo v povezavi s kršenjem človekovih oziroma otrokovih pravic.

Po pretečenih petih minutah s ploskom ali z drugim glasnim zvokom nakažite, da je čas za zamenjavo omizij. Vsaka skupina se presede k novemu omizju, poročevalec oz. poročevalka posameznega omizja pa novi skupini predstavi dotedanje ugotovitve in zapise na plakatu. Člani in članice nove skupine nato dodajo svoja razmišljanja in ugotovitve ter jih s flomastrom druge barve zapišejo na plakat. Ugotovitve nove skupine pri omizju lahko dopolnjujejo ugotovitve prejšnje skupine, ne smejo pa se ponavljati (zato je priporočljiva tudi uporaba različnih barv flomastrov).

3

10 minut

KORAK 3

Po petih krogih, ko se je vsaka skupina udeležila vsakega od petih omizij, se svetovna kavarna zaključi. Poročevalce in poročevalke posameznih omizij povabite, da na kratko povzamejo zapise na plakatih, da jih bodo slišali vsi učenci in učenke. Sledi diskusija, pri kateri si lahko pomagate z naslednjimi vprašanji:

- Kakšna se vam je zdela aktivnost in kako je potekalo delo v skupinah?
- Na podlagi katerih informacij ste si izoblikovali svoje mnenje?
- Kakšne informacije še potrebujete?
- Kje lahko dobite zanesljive in preverjene informacije o migracijah pri nas in po svetu?
- Kaj ste spoznali s pomočjo besedil iz knjige?
- Ali vaše ugotovitve vplivajo na spremembo mnenj o migracijah in ljudeh z migrantsko izkušnjo, ki ste jih imeli do sedaj? Kako?
- Kako boste ravnali v prihodnje?

4

5 minut

KORAK 4

Na glas preberite uvodno poglavje iz knjige NK Svoboda (2016, str. 16–18), v katerem je predstavljen glavni junak knjige. S tem učenci in učenke spoznajo temo zgodbe. Nato jih povabite, da za domačo nalogo preberejo celotno knjigo. Pri eni od naslednjih ur nekaj časa namenite za pogovor o morebitnih novih pogledih na migracije in človekove pravice, ki so jih učenci in učenke pridobili ob branju knjige.

Dodatni predlogi:

- Iz knjige lahko izberete odlomke po lastni presoji. Dodate lahko tudi pregled Splošne deklaracije človekovih pravic in pogovor navežete na človekove pravice.
- Število skupin lahko prilagodite številu učencev in učenk ter splošnemu vzdušju v razredu.
- Plakat z naslovnico knjige lahko zamenjate z odlomkom po lastni izbiri ter izboru prilagodite tudi vprašanja.
- Z učenci in učenkami lahko po prebrani knjigi izdelate zemljevid poti glavnega junaka iz knjige.
- Aktivnost lahko v primeru lepega vremena izvedete tudi zunaj.

Kotiček za informacije:

- **Svetovna kavarna** (World Café) je interaktivna metoda, namenjena delu v skupinah. Primerna je tako za manjše kot za večje število udeležencev in udeleženk. Pri tej metodi gre za strukturiran pogovorni proces, ki spodbuja odprt pogovor in iskanje kreativnih rešitev. Pri udeležencih in udeleženkah krepi razumevanje obravnavane teme z več vidikov, saj lahko prav vsak sodelujoči izrazi svoje mnenje ter prispeva k oblikovanju skupnega mnenja skupine. Poudarek metode je na raziskovanju različnih tem, ne pa na reševanju težav, zato metoda ni primerna za iskanje že vnaprej določenih odgovorov ali rešitev – udeleženci in udeleženke možne rešitve odkrivajo skupaj in se pri tem ves čas dopolnjujejo. Več informacij o metodi je na voljo na spletni strani: <http://drustvo-moderatorjev.si/o-moderiranju/primeri-iz-prakse/svetovna-kavarna>.
- **Knjiga NK Svoboda avtorja Žige X. Gombača** predstavlja napeto zgodbo o begu pred vojno, o nočni prigodi, ki bi se lahko slabo končala, o (ne)odgovornih odraslih, nogometu in navsezadnje predvsem o prijateljstvu in človečnosti. Opis knjige je na voljo na spletni strani založbe Miš: <https://www.miszalozba.com/knjige/nk-svoboda>.
- **Preko osebnih zgodb** ljudi z begunsko izkušnjo lahko lažje dojamemo in začutimo vse razsežnosti pojava migracij in begunstva, hkrati pa ugotovimo, da ima vsak od teh ljudi svojo zgodbo: <https://www.unhcr.org/si/zgodbe-beguncev> (UNHCR Slovenija).
- **Nekaj aktualnih informacij in številk o begunstvu in migracijah** boste našli tudi na spletni strani Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (UNHCR) na povezavi <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>.

- Za pregled **Splošne deklaracije človekovih pravic** in dodatna navodila ter ideje za interaktivne dejavnosti učenja o človekovih pravicah priporočamo priročnik **Prvi koraki** organizacije Amnesty International Slovenije (2009). Priročnik je dostopen na spletni strani <http://www.amnesty.si/j7/images/UCP/prvi%20koraki%20druga%20izdaja%20-%20int.pdf>.

Literatura in viri:

- Gombač, Ž. (2016). NK Svoboda. 1. izd., 1. natis. Dob: Miš (Zbirka Zorenja).
- UNHCR Slovenija. (b. l.). Zgodbe beguncev. Dostopno na: <https://www.unhcr.org/si/zgodbe-beguncev> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- UNHCR. (b. l.). *Figures at glance; Statistical yearbooks*. Dostopno na: <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (pridobljeno 10. 6. 2020).
- Božič, L. (ur.), Kemperle, S. (ur.). (2009). *Prvi koraki; metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic*. Dostopno na: <http://www.amnesty.si/j7/images/UCP/prvi%20koraki%20druga%20izdaja%20-%20int.pdf> (pridobljeno 10. 6. 2020).

10

KAJ BI NAM POVEDALE STVARI, ČE BI ZNALE GOVORITI?

RAZRED: 8.

TRAJANJE: 90 MINUT

ŠTEVILO UČENCEV
IN UČENK: 4–28

Večino stvari, ki jih uporabljamo, izdelujejo ljudje v državah globalnega juga. Izdelovalci in izdelovalke dobrin, kot so oblačila, obutev, elektronske naprave in številne druge, so pogosto prisiljeni delati v zelo slabih delovnih pogojih in za zelo nizko plačilo. Poleg tega so pogosto izpostavljeni tudi zdravju škodljivim snovem, ki jim povzročajo številne zdravstvene težave. Zaradi nizkih dohodkov so številni prisiljeni živeti v neustreznih bivališčih in slabih higienskih razmerah, brez osnovnega človeškega dostojanstva. V številnih državah globalnega juga proizvodnja onesnažuje in uničuje naravno okolje in tamkajšnji ekosistem, saj so pravni standardi zaščite okolja nizki ali pa jih lastniki proizvodnih obratov ne spoštujejo. Ali se zavedamo, katere od stvari, ki so izdelane v takšnih pogojih, uporabljamo tudi mi v našem vsakdanjem življenju?

Ključne besede:

- proizvodnja dobrin
- trgovina
- transport dobrin
- onesnaževanje
- izkoriščanje
- etično potrošništvo
- aktivno globalno državljanstvo

Metode:

- raziskava (domača naloga)
- ogled videoposnetka
- delo v skupinah
- pantomima
- diskusija

Cilji aktivnosti:

- učenci in učenke spoznavajo značilnosti ekonomske globalizacije – od kod prihajajo surovine ter kje in v kakšnih pogojih ljudje proizvajajo stvari, ki jih vsakodnevno uporabljamo
- učenci in učenke spoznajo, kakšna je dejanska cena stvari, ki jih kupujemo kot »ugodne« in »poceni«, ter raziskujejo vpliv sodobnega načina proizvodnje in potrošništva na okolje in družbo
- učenci in učenke obravnavajo prednosti in slabosti sodobnega proizvodnega procesa ter raziskujejo, kako lahko vsak od nas naredi kaj v smeri izboljšanja stanja nepravilne trgovine in kopičenja odpadkov

Povezava aktivnosti z učnimi cilji:

- spoznavanje globalizacije na primerih ter prepoznavanje njenih pozitivnih in negativnih učinkov
- razvijanje stališč do globalizacijskih vprašanj
- pridobivanje osnovnih informacij o kapitalističnem gospodarstvu
- razvijanje sposobnosti za razumevanje načela družbene pravičnosti
- razvijanje sposobnosti etičnega presojanja in spoznavanje ekonomskih in družbenorazvojnih alternativ, ki omogočajo trajnostni razvoj

Medpredmetne povezave:

- geografija
- zgodovina
- matematika
- tuji jezik

Pripomočki:

- računalnik z internetno povezavo
- projektor
- velik zemljevid sveta
- plakati ali šelešamerji (za vsako skupino)
- majhni magneti (za vsako skupino)
- samolepilni listki (za vsako skupino)
- pisala (za vsako skupino)

Priloge:

- **PRILOGA 1:** Zemljevid – Gall-Petersova projekcija sveta

Navodila za izvedbo:

Predpriprava:

Za domačo nalogo naj si vsak učenec in učenka izbere od tri do pet stvari, ki jih uporablja vsak dan, in ugotovi, kje so bile izdelane (preverijo naj etikete na oblačilih, čevljih, izdelkih iz blaga, nalepke oziroma tabele s specifikacijami na tehničnih napravah ipd., pri tem pa jim lahko pomagajo tudi starši). Za vsako izbrano stvar naj si v zvezek zapišejo, kje je bila izdelana.

1

10 minut

KORAK 1

Učencem in učenkam razdelite samolepilne listke (vsakemu tri listke), oni pa naj nato na vsak listek zapišejo po eno stvar, za katero so doma ugotovili, kje je bila izdelana. Med tem na sredino prostora položite plakat z zemljevidom sveta. Namesto klasične Mercatorjeve projekcije priporočamo uporabo zemljevida z Gall-Petersovo projekcijo (**PRILOGA 1**) ali večjega globusa.

Učenci in učenke naj si ogledajo zemljevid ter nato nanj nalepijo svoje listke tako, da z njimi označijo države, v katerih bile izdelane izbrane stvari. V primeru, da ne bi imeli dovolj podatkov o izvoru stvari, ki so jih izbrali, lahko zemljevid dopolnite tudi vi. Pri tem jim razložite, da večino stvari, ki jih dnevno uporabljamo, izdelajo v državah globalnega juga (npr. računalnike, telefone, televizorje, kolesa, avtomobile, pralne, pomivalne in druge domače stroje, obutev, oblačila, šolske torbe in puščice, posodo, pohištvo, kozmetične izdelke, športne rekvizite itd.).

2

35 minut

KORAK 2

Učencem in učenkam predvajajte kratek film »[Zgodba o stvareh](#)« (angl. *The Story of Stuff*, 2009; možnost nastavitve slovenskih podnapisov). Med ogledom filma naj si v zvezek zapišejo, kar se jim bo zdelo najbolj zanimivo.

Po ogledu filma sledi krajši pogovor, namenjen refleksiji, pri čemer si lahko pomagata z naslednjimi izhodiščnimi vprašanji:

- Kakšni so vaši občutki po ogledu filma?
- Kaj od tega, kar film predstavlja, ste že vedeli?
- Kaj novega ste izvedeli med ogledom filma?
- Kaj vas je najbolj presenetilo?
- Ali res potrebujemo vse stvari, ki jih imamo ali si jih želimo imeti? Katerim stvarim bi se lahko odpovedali?

Učencem in učenkam nato razložite, da film ponazarja stanje v Združenih državah Amerike, vendar je situacija podobna tudi drugod po svetu – torej tudi pri nas.

Pred koncem ure podajte navodila za domačo nalogo: vsak učenec in učenka naj si zabeleži nekaj pozitivnih in nekaj negativnih posledic sistema proizvodnje in trgovine, ki so predstavljene v filmu (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**), ter zapiše vsaj eno idejo o tem, kaj lahko sami naredijo, da bi stanje spremenili na bolje. Kdor želi, si lahko posnetek še enkrat pogleda doma (posredujte jim spletno povezavo do filma ter razložite, kako si lahko nastavijo slovenske podnapise).

3

20 minut

KORAK 3

Učence in učenke razvrstite v manjše skupine (4–5) ter vsaki skupini razdelite plakat ali šeleshamer ter pisala. Učenci in učenke naj se nato v skupinah pogovorijo, kaj so prednosti in kaj slabosti sistema proizvodnje, kot ga poznajo. Pri tem naj si pomagajo z zapiski, ki so jih pripravili za domačo nalogo. Ugotovljene prednosti in slabosti naj zapišejo na plakat (na levo stran plakata naj zapišejo prednosti, na desno slabosti).

V skupinah si predstavijo tudi svoje predloge, kaj bi lahko naredili, da bi stanje spremenili na bolje. Skupaj naj izberejo predloge, ki se jim zdijo najboljše, hkrati pa tudi najbolj izvedljivi, ter jih zapišejo na spodnji del plakata. Ob izboru predlogov naj poskušajo nasloviti predvsem alternative nepravilnosti sodobne trgovine, onesnaževanju ter kopičenju odpadkov. Hkrati naj tudi razmislijo,

kako bi se reševanja problema lahko lotili kot razred ter kako v krogu svojih družin (razmislijo naj o konkretnih korakih za izvedbo akcije). Nato naj izberejo enega od predlogov, ki so jih zapisali na plakat, ter se dogovorijo, kako bodo to s pantomimo ali igro vlog prikazali ostalim skupinam.

15 minut

KORAK 4

Učenci in učenke sedijo v krog, vsaka skupina pa ostalim s pantomimo ali igro vlog predstavi svoj predlog. Po predstavitvi vseh skupin si ogledajo tudi plakate. Povabite jih, da razmislijo še o dodatnih možnih rešitvah, predstavite pa jim tudi nekaj alternativ potrošniškemu načinu življenja in kapitalističnemu sistemu, kot so odrast, pravična trgovina, skupnostna ekonomija ipd. (**KOTIČEK ZA INFORMACIJE**).

10 minut

KORAK 5

Sledi diskusija, za začetek katere lahko uporabite naslednje pomenljive pregovore:

- *Zemlje nismo podedovali od svojih staršev, ampak smo si jo sposodili od svojih otrok.* (Pregovor ameriških staroselcev);
- *Ko bo posekano zadnje drevo, zastrupljena zadnja reka, ulovljena zadnja riba, boste ugotovili, da denarja ne morete jesti.* (Prerokba ljudstva Cree);
- *Na vesoljski ladji Zemlja ni potnikov. Vsi smo posadka.* (Marshall McLuhan).

Dodatni predlogi:

- Ob zaključku aktivnosti lahko učenci in učenke plakate nalepijo na steno ali na drug primeren prostor v šoli (npr. šolski hodnik, jedilnica), da si jih bodo lahko ogledali tudi drugi učenci in učenke ter zaposleni in zaposlene na šoli.
- Če se med učenci in učenkami pojavi interes, lahko pri naslednji šolski uri nadaljujejo s konkretno akcijo – napišejo predlog vodstvu šole, predstavnikom in predstavnicam občine ali organizacijam, ki organizirajo čistilne ali zbiralne akcije v lokalnem okolju, pripravijo aktivnosti osveščanja za mlajše učence in učenke ipd.

Kotiček za informacije:

- Med prednosti ekonomske globalizacije uvrščamo raznoliko ponudbo izdelkov, ki se bohotijo na policah vedno številčnejših in vedno večjih trgovin, vse nižje prodajne cene izdelkov zaradi konkurenčnosti, udobje in zabavo, ki nam ju izdelki nudijo ali omogočajo, ipd. Med slabosti pa uvrščamo izkoriščanje naravnih virov, vojne za nadzor nad surovinami, onesnaževanje okolja tekom procesa proizvodnje stvari, izkoriščanje nižjih standardov zaščite okolja v nekaterih delih sveta, onesnaževanje okolja zaradi transporta stvari iz držav proizvajalk do držav porabnic, ogromne količine (nevarnih) odpadkov, ki so posledica sodobne potrošnje, izkoriščanje nizkocenovne delovne sile v sistemu proizvodnje, bogatenje korporacij, vse večje razlike med bogatimi in revnimi po svetu, propadanje domačih podjetij, izginjanje domačih produktov s tržišča, brezposelnost, izdelovanje stvari na način, da se hitro pokvarijo ali uničijo (omejen roka trajanja), potrošniki pa jih čim hitreje zavržemo in kupimo nove, sodobne bolezni pretiranega nakupovanja in čustvenih motenj, problem nakupovanja kot pritožne aktivnosti, ki izpodriva in nadomešča druge bolj zdrave oblike aktivnosti, itd.
- **Grafični prikazi največjih izvoznih in uvoznih ter izvoznih in uvoznih izdelkov ali surovin:**
  - Največje izvoznice: <https://www.visualcapitalist.com/mapped-worlds-largest-exporters-in-2018>.
  - Največje uvoznice: <https://www.visualcapitalist.com/map-worlds-biggest-importers>.
  - Največje uvoznice in izvoznice za 18 najbolj prodajanih dobrin: <https://www.visualcapitalist.com/top-importers-exporters-worlds-18-traded-goods>.
- **Pravična trgovina** predstavlja alternativen sistem trgovanja med skupinami proizvajalcev in proizvajalk iz industrijsko manj razvitih držav (zlasti iz Afrike, Latinske Amerike in jugovzhodne Azije) ter potrošniki in potrošnicami, ki skuša narediti trgovinski proces bolj etičen in skrajšati trgovinsko verigo od proizvajalca do kupca. Z izločitvijo številnih posrednikov je proizvajalcem omogočen neposreden dostop do tržišča, boljše plačilo in bolj enakovreden položaj v trgovinski verigi, ki postane bolj transparentna in uravnotežena. Med pomembnejša načela pravične trgovine se uvrščajo prepoved otroškega dela, enakopravnost spolov (pri plačilu in odločanju),

pošteno plačilo, varni in zdravi delovni pogoji ter varovanje okolja. Več informacij o pravični trgovini je na voljo na spletni strani Zavoda za pravično trgovino, 3muhe (2020).

- **Gall-Petersova projekcija sveta** je zemljevid, ki svet predstavlja drugače, kot smo vajeni. V večini slovenskih šol, publikacij in medijev običajno uporabljajo Mercatorjevo projekcijo, ki pa je le ena od možnih projekcij sveta. Mercatorjeva projekcija ima veliko pomanjkljivost – velikosti celin in drugih kopenskih mas ne prikazuje v pravem razmerju, prikazuje pa prave razdalje med njimi (namenjena je bila predvsem pomorščakom za pomoč pri plovi med celinami). Gall-Petersova projekcija sveta pa prikazuje dejanska razmerja med velikostjo celin, zato si lahko z njeno uporabo lažje predstavljamo pravo velikost celin. Gall-Petersova projekcija je tudi uraden zemljevid Organizacije združenih narodov, ki njeno uporabo promovira prek svoje agencije Unesco. Seveda ima tudi ta projekcija pomanjkljivosti, saj je Zemlja krogla, in njeno tridimenzionalno površino je brez žrtvovanja verodostojnega prikaza določenih geografskih značilnosti nemogoče prikazati na dvodimenzionalni sliki. Za najbolj jasen prikaz Zemlje zato je zato priporočljivo uporabljati globus.
- **Odrast** (angl. *degrowth*) je opredeljena kot krčenje proizvodnje in potrošnje, ki poveča blagostanje človeka in izboljša ekološke pogoje ter enakost na planetu. Odrast poziva k prihodnosti, v kateri bodo družbe živele v okviru okoljskih zmožnosti, z odprtimi lokalnimi gospodarstvi in bolj enakopravno porazdeljenimi naravnimi viri v okviru novih oblik demokratičnih institucij. Kopičenje materialnih dobrin ne bo več zavzemalo osrednjega mesta v kulturi družbe. Premoč učinkovitosti bo nadomestila zadostnost, inovativnost pa ne bo več osredotočena na tehnologijo zaradi tehnologije, temveč se bo osredotočila na nove družbene in tehnične ureditve, ki nam bodo omogočile družabno in skromno življenje. Odrast izpodbija BDP kot osrednji in prevladujoči politični cilj, obenem pa predstavlja okvir za prehod na nižjo in trajnostno raven proizvodnje in potrošnje, torej krčenje gospodarskega sistema, ki bo pustilo več prostora za sodelovanje med ljudmi in za ekosisteme. Odrast pomeni tudi pravično porazdelitev bogastva znotraj globalnega severa in znotraj globalnega juga in med obema, pa tudi med sedanjimi in prihodnjimi generacijami (Focus, društvo za sonaraven razvoj, b. l.).
- **Infografike o sistemskih alternativah** so dostopne na spletni strani <https://systemicalternatives.org/2018/09/27/infographics-systemic-alternatives>.
- **Video o sistemskih alternativah** je dostopen na spletni strani <https://youtu.be/yY4uKBPArUU>.

Literatura in viri:

- Burja, A. (2007). *YouthXchange – K trajnostnemu načinu življenja*. Ministrstvo za okolje in prostor. Dostopno na: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:L-asJfF4sXwJ:https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Publikacije/24a57dc831/odgovorna_potrosnja.pdf+%&cd=1&hl=sl&ct=clnk&gl=si (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Demaria, F., Schneider, F., Sekulova, F. in Martinez-Allier, J. (2013). *What is Degrowth? From an Activist Slogan to a Social Movement*; *Environmental Values* 22: 191–215. Dostopno na: https://www.degrowth.info/wp-content/uploads/2014/07/What_is_Degrowth_FDemia-2013_Env_Values-libre.pdf (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Desjardins, J. (3. 10. 2018). *Visualizing the World's Biggest Exporters in 2018*. Dostopno na: <https://www.visualcapitalist.com/mapped-worlds-largest-exporters-in-2018/> (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Desjardins, J. (23. 9. 2018). *Visualizing the World's Largest Importers in 2018*. Dostopno na: <https://www.visualcapitalist.com/map-worlds-biggest-importers/> (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Desjardins, J. (19. 2. 2018). *The Top Importers and Exporters of the World's 18 Most Traded Goods*. Dostopno na: <https://www.visualcapitalist.com/top-importers-exporters-worlds-18-traded-goods/> (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Zavod za pravično trgovino, 3MUHE. (b. l.) *O pravični trgovini*. Dostopno na: <https://www.pravicna-trgovina.si/projekti/o-pravicni-trgovini> (pridobljeno 18. 5. 2020).
- The story of stuff project. (2009). *The story of stuff*. Dostopno: <https://www.youtube.com/watch?v=9GorqroigqM> (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Tomšič, M. (21. 3. 2017). *Zemljevid sveta vam laže že vse življenje*. Dostopno na: <https://siol.net/digisvet/novice/zemljevid-sveta-vam-laze-ze-vse-zivljenje-zakaj-437899> (pridobljeno 18. 5. 2020).
- Focus, društvo za sonaraven razvoj. (b. l.) *Kaj je odrast?* Dostopno na: <https://focus.si/kaj-delamo/programi/odrast/kaj-je-odrast/> (pridobljeno 6.8.2020).
- Zavod za pravično trgovino, 3MUHE. (2020). *O pravični trgovini*. Dostopno na: <https://www.pravicna-trgovina.si/projekti/o-pravicni-trgovini> (pridobljeno 6.8.2020).

Publikacija je nastala v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti* (Global Issues – Global Subjects), ki ga sofinancirata Evropska unija in Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske unije ter drugih financerjev.

Elektronske različice publikacije ter drugih gradiv, nastalih v okviru projekta *Globalni izzivi – Globalni predmeti*, so na voljo na spletni strani <https://humanitas.si/baza-gradiv>.

Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje je nevladna, neprofitna in neodvisna organizacija, ki od leta 2000 deluje na področju globalnega učenja in programa podpore otrokom in lokalnim skupnostim. Z izobraževanjem in informiranjem o globalnih izzivih poskušamo ozaveščati o globalni soodvisnosti ter o vlogi, ki jo kot posamezniki in posameznice igramo v svetu. S spodbujanjem strpnosti, odgovornosti, pravičnosti in spoštovanja človekovih pravic želimo ljudi, še posebej pa mlade, spodbuditi k aktivnemu vključevanju v družbo ter do družbe in okolja odgovornemu načinu življenja.

Društvo Humanitas je vodilna organizacija na področju globalnega učenja v Sloveniji. Izvajamo delavnice za učence in učenke, dijake in dijakinje, študente in študentke ter krajša in daljša usposabljanja za učitelje in učiteljice ter ostale multiplikatorje. Razvijamo izobraževalna

in didaktična gradiva ter prirejamo javne dogodke, namenjene osveščanju o različnih temah globalnega učenja. Pri svojem delu uporabljamo raznolike metode ter sodelujemo s številnimi strokovnjaki in strokovnjakinjami ter organizacijami iz Slovenije in tujine. V okviru specializirane knjižnice Hiša svetov, ki deluje pod okriljem Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, nudimo raznolika gradiva s področij globalnega učenja, človekovih pravic, medkulturnosti, globalizacije, razvojnih študij, študij konfliktov in miru, okolja, prehrane in vode ter aktivnega državljanstva. Leta 2018 smo ustanovili Klub učiteljic in učiteljev globalnega učenja, ki je edinstven primer povezovanja nevladnega sektorja s sektorjem formalnega izobraževanja v Sloveniji.

Več informacij o delovanju Društva Humanitas je na voljo na spletni strani www.humanitas.si.